

Suomalainen koulutusvienti ja sen kehittämisehdotukset

Fanni Vallin

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2017

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Vallin, Fanni. 2017. Suomalaisen koulutusviennin nykytilanne ja kehittämisehdotukset. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. 91 sivua.

Tutkimus esittelee Suomen koulutusviennin tämän hetken tilannetta ja kehittämisehdotuksia koulutusviennin edistämiseksi. Tutkimuksen tarkoituksena on luoda uusi yhteenveto vuoden 2010 Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämän yhteenvedon tilalle ja tarjota ehdotuksia viennin kehittämiseksi.

Tutkimus on laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin puolistrukturoidulla asiantuntijahaastattelulla. Tutkimukseen osallistui kahdeksan koulutusviennin kentällä toiminutta asiantuntijaa, joiden haastattelut litteroitiin ja analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä.

Suomalainen koulutusosaaminen on pitkään nähty mahdollisena vientituotteena, mutta asetettuja tavoitteita ei ole saavutettu. Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat suomalaisella koulutusviennillä olevan kysyntää, mutta toteutus ei ole ollut tavoitteiden mukaista. Puutteet toimijoiden välisessä yhteistyössä, markkinoinnissa, investoinneissa ja korkeakoulujen tavoitteellisessa toiminnassa estävät olemassa olevan potentiaalin käytön. Vuoteen 2010 verrattuna positiivisina ilmiöinä voidaan nostaa lisääntynyt yhteistyö, lakimuutokset sekä koulutusvientiä toteuttavien yritysten määrän kasvu. Kehittämisehdotuksia tilanteen edistämiseksi ovat erilaiset toimet yhteistyön, korkeakoulujen ja koulutusviennin rakenteiden kehittämisen suhteen.

Tutkimuksen johtopäätökset osoittavat, että koulutusvientiä toteuttaneiden yritysten tulisi luoda oma koulutusvientiklusteri. Lisäksi johtopäätöksistä ilmenee koulutusviennillä ja kehitysyhteistyöllä olevan samankaltaista osaaomaa, mikä olisi pyrittävä hyödyntämään yhteistyön kautta.

Avainsanat: koulutusvienti, kehitysyhteistyö, suomalainen koulutusosaaminen,
kansainvälisyys, yhteistyö

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	SUOMALAISEN KOULUTUSVIENNIN KEHITYS JA RAKENTEET	9
	2.1 Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämät koulutusviennin kehittämisen toimenpiteet vuosille 2010-2019	10
	2.2 Koulutusviennin toimijat, tuotteet ja kohdemaat	12
	2.3 Yhteistyön merkitys.....	16
3	VASTUU JA VAIKUTUS	18
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
	4.1 Tutkimuskysymykset	22
	4.2 Esiymmärrys.....	22
	4.3 Osallistujat ja aineiston keruu	23
	4.4 Aineiston analyysi	25
	4.5 Eettiset ratkaisut.....	28
5	TULOKSET	30
	5.1 Vuosien 2010 ja 2016 SWOT- analyysit ja yhteenveto	30
	5.1.1 Ei koulutusvientä ilman liiketoimintaosaamista.....	33
	5.1.2 Toiminnan edellytykset.....	36
	5.1.3 Kotimaan koulutuskentän vaikutus	37
	5.1.4 Hallinnollisten asetusten merkitys	39
	5.2 Ehdotukset koulutusviennin kehittämiseksi	40
	5.2.1 Yhteistyön kehittäminen	40
	5.2.2 Korkeakoulujen toiminnan tehostaminen	43

5.2.3	Koulutusviennin rakenne.....	45
6	POHDINTA.....	48
6.1	Tulosten tarkastelu	48
6.2	Johtopäätökset	55
6.2.1	Yritysten koulutusvientiklusteri "Finland Education Export"	55
6.2.2	Koulutusosaaminen keskiössä; kehitysyhteistyön ja koulutusviennin tietotaidon yhdistäminen	57
6.3	Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimukset	60

LIITTEET

1 JOHDANTO

Suomi tunnetaan ”vihaisista linnuista”, pohjoisista leveysasteista, saunasta ja jopa raskaasta hevimusiikista. Näitä kulttuurilähetteläitä voisi jokainen nimetä useita erilaisia, mutta yksi asia on jokaiselle suomalaiselle yhteinen. Peruskoulu. Jokainen suomalainen käy peruskoulun. Eikä minkä tahansa peruskoulun, vaan koulun, joka on todettu olevan monella mittarilla mitattuna yksi maailman parhaista (WEF 2016, 58). Jos voimme viedä maailmalle osaamistamme innovatiivisten yritysten ja kulttuurin kautta, voisimmeko viedä suomalaista osaamista sen kaikista omimmalla alalla, koulutuksella?

Suomalaisen koulun perusta on vahva opettajankoulutus, josta on 1970-luvulta asti vaadittu maisteriasteen tutkinto (Rautiainen, 2013, 97). Suomalaisessa yhteiskunnassa opettajia arvostetaan, koska heidän työnsä merkitys tulevaisuuteen nähdään olennaisena. Kun lähdetään pois koto-Suomesta tarkkailemaan opettajien yhteiskunnallista asemaa, ei samanlaista arvostusta ole havaittavissa kaikkialla. Esimerkiksi naapurimaassa Ruotsissa koulutus on PISA-tulosten valossa heikkoa ja siihen on lähdetty etsimään syytä. OECD:n teettämän tutkimuksen mukaan opettajien arvostus yhteiskunnassa vaikuttaa oppimismenestykseen ja tämä on yksi syy Ruotsin heikkoihin tuloksiin. Maassa, jossa opettajien arvostus on heikkoa, ovat oppimistuloksetkin alhaiset (OECD 2015, 40.) Hyvä koulutus on siis monen asian summa ja siksi laajat koulureformit eivät ole vain yhden osa-alueen muutosta, vaan onnistuneeseen koulutukseen vaaditaan koko yhteiskunnan tuki.

Suomalainen peruskoulu on tunnettua maailmalla ja sitä on siivittänyt lentoon hyvät PISA - tulokset, mutta myös peruskoulun ainutlaatuisuus verrattuna muihin koulutuksissa menestyneisiin maihin. Jo useita vuosia suomalaisia koulutusratkaisuja ovat ihmiset ympäri maailmaa tulleet ihmettelemään ja ottamaan oppia, sillä meillä on muutakin osaamista kuin pelkkä opettajankoulutus. Suomessa oppilaat ovat koulun keskiössä monella eri tapaa; koulurakennukset on rakennettu lapsiystävällisiksi, oppimateriaalit kehitetään oppilaslähtöisiksi ja koko opetussuunnitelma on kehitetty oppilaiden tulevaisuutta silmäl-

lä pitäen. Osaamista on siis koko koulukonseptin rakentamista varten, eikä tämä koske vain peruskoulua, vaan kaikkia kouluasteita varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin. Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) määrittelee koulutusviennin olevan ”kaikki koulutukseen, koulutusjärjestelmään tai osaamisen siirtoon pohjautuva liiketoiminta, josta muotoillusta tuotteesta tai palvelusta ulkomainen taho maksaa” (OKM 2016, 3).

Koulutusvienti on vielä verrattain pieni toimiala. Ongelmaksi on syntynyt hajallaan oleva kenttä, jossa kyräily on asettanut muureja yhteistyölle. Koska Suomi on pieni maa ja yrityksiä koulutusviennin sektorilla on vähän, on yhteistyö välttämätöntä. Yhteistyö koetaan ainoana mahdollisuutena saada tuotettua isolla volyymilla toimintaa, josta yritykset kehittyvät ja kasvavat edelleen ja sen kautta myös vienti lisääntyy (OKM 2016, 2, 5-6). Vapaata kilpailua ei sitäkään saa unohtaa, mutta missä vaiheessa yhteistyöllä saavutettu onnistunut kauppa on tärkeämpi kuin kaupantekijän nimi kauppakirjoissa?

Vaikka suomalainen koulutus on hyvää, meidän ei kuitenkaan tule tuuditautua hyvän olon tunteeseen sen tasosta, vaan myös omaa koulutusta tulee viedä eteenpäin. Jotta uusimpia tutkimustuloksia oppimisen parantamiseksi voidaan hyödyntää, täytyy muistaa korkeakoulujen asema kasvatustieteiden tutkijoina ja kehittäjinä. Kuitenkin huoli koulutuksen tulevaisuudesta on syntynyt laajojen koulutusleikkausten myötä kaikilla koulutuksen asteilla. Leikkaukset vaikuttavat koulutuksen perusarjen toimintaan, ja jos opetustyö heikkenee, voi koulutuksen vahva rakenne murtua. Jos me omalla toiminnallamme heikennämme koulutuksen tasoa, millaisen viestin se antaa muulle maailmalle? Ja kaikista tärkeimpänä, millainen oma tulevaisuutemme on?

Itse ajattelen koulutusviennin olevan yksi avaintekijä, kun puhutaan koulutuksen mahdollistamisesta kaikille lapsille, nuorille ja aikuisille. Koulutus on merkittävä tekijä hyvän tulevaisuuden saavuttamiseksi ja sen vaikutus näkyy pitkälle ihmisen elämässä (UNESCO, 2009, 32). Olen tehnyt vapaaehtoistyötä ulkomailla katulasten ja -äitien parissa ja siellä havainnut, millaista arki on ihmisillä, joiden asema yhteiskunnassa on heikoin mahdollinen. Onneksi osa näistä lapsista ja nuorista äideistä käyvät koulua, mikä vaikuttaa positiivisesti

heidän elämäänsä. Vaikka koulutusviennillä tavoitellaan voittoa, ei tulisi kuitenkaan unohtaa, että ne jotka koulutusta eniten tarvitsevat, eivät siitä välttämättä pysty maksamaan suuria summia. Kehitysyhteistyö on keino viedä koulutusta myös maailman köyhimpiin maihin. Koulutusviennin ja kehitysyhteistyön markkinanäkökulmat ovat erilaiset, mutta eivätkö niiden osaamispääoma ole sama, kun puhutaan koulutuksen viennistä? Markkinalähtöinen ja voittoa tavoitteleva koulutusvientä on tämän pro gradu- tutkielman pääteema, mutta tutkimuksella haluaisin avata keskustelua myös koulutuksen laajemmasta viennistä ja yhteistyöstä eri toimijoiden kesken.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mikä on koulutusviennin tämän hetken tilanne ja mitä muutoksia meidän pitäisi tilanteen kehittämiseksi tehdä. Tutkimus on laadullinen tutkimus, jossa aineisto on kerätty haastattelemalla koulutusviennin asiantuntijoita. Aineiston analysoinnissa on käytetty laadullista sisällönanalyysia. Ensimmäinen tutkimuskysymys etsii vastauksia suomalaisen koulutusviennin vahvuuksista ja heikkouksista sekä mahdollisuuksista ja uhista. Nämä tulokset on esitetty SWOT - analyysia käyttäen. Toisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on selvittää, mitä toimia tilanteen kehittämiseksi voitaisiin tehdä.

Tutkimuksessa esitellään ensiksi koulutusvientiin liittyviä teemoja ja ilmiöitä, jonka jälkeen esittelen tutkimuksen toteutuksen. Tämän jälkeen on tulosten esittely ja lopuksi pohdinnassa tarkastelen vielä syntyneitä tutkimustuloksia. Johtopäätökset - kappaleessa esitän kaksi kehitysehdotusta ja tarkastelen tutkimuksen luotettavuutta ja jatkotutkimuksen aiheita.

2 SUOMALAISEN KOULUTUSVIENNIN KEHITYS JA RAKENTEET

Tutkimuksen aluksi on hyvä määritellä hieman koulutusvienti -käsitettä. Lyhyesti todettuna koulutusvienti on koulutukseen liittyvien palveluiden myyntiä. Suomessa tästä toimialasta on käytetty myös käsitettä ”koulutusosaamisen vienti”. Englanninkielinen käsite ”education export” viittaa kuitenkin koulutuksen vientiin sen kaikilla osa-alueilla, painottaen sen liittyvän opetuksen lisäksi myös esimerkiksi opetus- ja oppimateriaalien vientiin. Tästä syystä myös tässä tutkimuksessa käytän englannin kielen käsitettä vastaavaa ilmaisua ”koulutusvienti” viittaamaan juuri näihin samoihin osa-alueisiin. Lisäksi Suomen OKM (2010, 7) käyttää koulutusvienti -käsitettä omissa julkaisuissaan.

Koulutuspalveluiden myynti kuuluu Maailmankauppa WTO:n Palvelukaupan yleissopimuksen piiriin (General Agreement on Trade in Services, GATS) (Ulkoasiainministeriö, 2013, 16). Koulutuspalveluiksi määritellään WTO:n palvelusektorin luokittelua mukailleen 1) perusopetus, 2) toisen asteen opetus, 3) korkeakoulutus ja ammatillisen jatkokoulutus 4) aikuiskoulutus sekä 5) muut koulutuspalvelut (WTO, 1991, Liite W/120, 4). Koulutusvientiin kuuluu siis perinteisen opetuksen lisäksi esimerkiksi niin konsultointipalvelut kuin myös oppimisteknologiaan liittyvät palvelut. Tärkeä tekijä koulutusviennistä puhuttaessa on se, että asiakas on ulkomaalainen henkilö, yritys tai organisaatio, joka ostaa tarvitsemaansa palvelua.

Koko koulutuspalveluiden kauppa on vuonna 2010 kansainvälisesti mitattuna ollut noin 3-4 prosenttia koko maailman palveluiden viennistä. Suomessa koulutuspalveluiden viennin osuus kokonaisviennistä oli vuonna 2008 0,25 promillea, eli noin neljä miljoonaa euroa (OKM 2010, 10.) Kyseessä on kuitenkin kasvava ala, sillä maailmalla esimerkiksi korkeakoulututkintoa suorittavien ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä, joka koulutusviennin suurmaissa on tärkein tuote, on noussut yhteensä 50 prosenttia vuosien 2005 ja 2012 välillä

(OECD 2016, 329). Vuonna 2012 ulkomailla tutkintoaan suorittavien opiskelijoiden määrä oli koko maailmassa yli 4,5 miljoonaa (OECD 2014, 342).

2.1 Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämät koulutusviennin kehittämisen toimenpiteet vuosille 2010-2019

Vuodesta 2009 lähtien koulutusvientit on nähty potentiaalisena uutena vientialana ja vuonna 2009 silloinen opetusministeri Henna Virkkunen pyrki valtiovallan, yritysten ja korkeakoulujen välisen yhteistyön avulla aloittamaan toiminnan koulutusviennin edistämiseksi (OKM 2009.) Sen seurauksena vuonna 2010 luotiin koulutusvientistrategia, jota tekemässä olivat eri ministeriöiden henkilöstöä sekä koulutusalan ja yritysten asiantuntijoita.

Vuoden 2010 koulutusvientistrategian tehtävänä oli kartoittaa suomalaisten koulutusvientitoimijoiden vahvuudet ja kehittämiskohteet. Suunnitelmassa asetettiin tavoite, jossa vuoteen 2015 mennessä Suomi olisi yksi johtavista koulutuksen asiantuntijamaista ja koulutusviennillä olisi merkittävä osuus Suomen kokonaisviennistä (OKM, 2010, 3). Strategiassa tarjottiin toimenpideehtoja, joiden perusteella hanketta olisi mahdollista ryhtyä rakentamaan. Nämä ehdotukset koskivat muun muassa kotimaisen osto-osaamisen kehittämistä, koulutusosaamisen tarjoamista osana muiden alojen vientiä, yhteistyön rakentamista ja yhteistarjoamien luomista, markkinatuntemuksen lisäämistä ja markkinoinnin kehittämistä, tuotteistamisen edistämistä, laadunvalvonnan kehittämistä, koulutusalan vientiklusterin rakentamista sekä korkeakoulujen aktivoimista vientitoimijoiksi. Haasteina OKM näki tuolloin resurssit, tuotteistamisen, lainsäädännön kehittämisen ja julkisen rahoituksen (OKM 2010, 13.)

Uusi toimenpidesuunnitelma "Koulutusviennin tiekartta 2016-2019" avaa koulutusviennin nykytilannetta. Tiekartan toiminta-alueet ovat: 1) osaaminen 2) kumppanuudet 3) hallinto ja säädökset 4) verkostot 5) kasvuohjelma ja 6) rahoitus. Näistä teemoista syntyy strategiassa kutsuttu "vireä ekosysteemi", jonka tuloksena tulisi olla toimiva verkosto koulutusviennin edistämiseksi (OKM 2016, 4.) Tiekartassa on myös aikataulutettu selvitys siitä, mille toimijalle asetettu tavoite kuuluu ja milloin se tulee saavuttaa. Vuoden 2016 tavoitteista on saa-

vutettu esimerkiksi Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO:n ja Opetushallituksen yhdistäminen sekä korkeakoulujen lukuvuosimaksuja koskevan lainsäädännön muuttaminen ja vienninedistämismatkat (OKM 2016).

Kuviossa 1 on esitetty ministeriön vuosien 2016-2019 painotukset, joita koulutusviennissä tulisi vahvistaa. Vuoden 2017 teemat liittyvät yhteistyön tiivistämiseen, tuotemuotoiluun, panostuksiin valituissa kohdemaissa sekä luku-kausimaksujen käyttöönottoon. Siitä eteenpäin tapahtuvat muutokset koskevat volyymien lisäämistä ja uusien suunnitelmien ja painotusten kehittämistä (OKM 2016, 3).

KUVIO 1. OKM osaamisliiketoiminnan tavoitteet vuosille 2016-2019

Tiekartassa esitetään myös suunnitelma yhden luukun - periaatteesta. Tässä mallissa tavoitteena on vahvistaa Team Finland - toimintamallia, joka vastaisi koulutusvienttiin liittyvän toiminnan organisoimisesta (OKM 2016, 2). Strategias-
assa painotetaan myös koulutusta tarjoavien tahojen asemaa koulutusviennin onnistumisen suhteen niin, että viime kädessä toimijoiden omat valinnat joko mahdollistavat koulutusviennin onnistumisen tai eivät (OKM 2016, 3).

2.2 Koulutusviennin toimijat, tuotteet ja kohdemaat

Suomessa koulutusvientiä toimittaa ja tuottaa erilaiset yritykset ja korkeakoulu. Team Finland on valtioneuvoston ohjaama verkosto, jonka tähtäimenä on edistää suomalaisten yritysten menestystä maailmalla. Team Finlandin tarjoaa apua esimerkiksi rahoituksen, verkostoinnin kuin näkyvyydenkin saralla (Team Finland, 2016). Finpro toimii Team Finland - verkoston alla ja sen kolme kenttää "Export Finland", "Invest Finland" ja "Visit Finland" toimivat eri tarpeita varten. "Export Finland" pyrkii antamaan apua yritysten kansainvälistymiseen ja koulutusvienti kuuluu tämän toiminnan alle (ExportFinland 2016.)

Valtion hankkeita on koulutusviennin edistämiseksi kehitetty muutamia. Vuoden 2010 strategian seurauksena Suomen valtion omistama Finpro käynnisti vuonna 2011 hankkeen nimeltä "Future Learning Finland", jonka tarkoituksena oli saada koulutusvientiä eteenpäin ja koota yhteen alan toimijoita. Hanke toimi Team Finland - verkoston tukena ja siihen osallistui laajasti toimijoita muun muassa opetusteknologian, konsultoinnin, arkkitehtuurin ja sisältöosaajien puolelta (OKM 2010, 10-14.) Future Learning Finland - koulutusvientiklusteri sai jatkoa vuonna 2015 käynnistetystä Education Export Finland - ohjelmasta, joka toimii Export Finland - hankkeen alaisuudessa. Ohjelma tarjoaa tukensa yrityksille ja oppilaitoksille, joilla on kiinnostusta kansainvälisille markkinoille. Vuonna 2016 Education Export Finland on saanut rinnalleen Education Export Finland Gulf - ohjelman, jonka tavoitteena on luoda lisää kauppvoja Arabian niemimaalla (ExportFinland 2016).

Ensimmäisiä koulutusvientiin vastanneita yrityksiä on ollut Jyväskylän yliopiston omistama Oy UniServices Finland Ltd, joka perustettiin vuonna 1997 vastaamaan projektijohtamisen ja opetussektorin kansainvälisen konsultoinnin tarpeisiin (JYU 2017). Nykyään yritys kantaa nimeä EduCluster Finland ja se on Jyväskylän yliopiston, Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja Jyväskylän koulutuskuntayhtymän omistama asiantuntijaorganisaatio. EduCluster Finland on tarjonnut koulutusviennin palveluita vuodesta 2010 alkaen. Suomessa EduClus-

ter tarjoaa koulutusta organisaatioasiakkaille, joille kansainvälisyys on tärkeää sekä apua laadun ja arvioinnin kehittämiseen. Kansainväliset palvelut ovat EduClusterilla laajempia ja yritys on ollut monessa toiminnassa mukana (EduCluster Finland, 2017).

Toinen koulutusvientiä tarjoava korkeakouluperustainen yritys on Finland University, joka on Turun, Tampereen ja Itä-Uudenmaan yliopistojen yhteistyöhanke. Yhtiö perustettiin vuonna 2013 ja on saanut jo jalansijaa toimivana koulutusvientiyhtiönä. Merkittäviä kauppoja on tehty muun muassa Saudi-Arabiaan (UTA, 2016) ja Kaakkois-Aasiaan (Heino, 2016). Näiden kahden yrityksen lisäksi koulutusvientiä tarjoavat myös muut korkeakoulut. Etenkin ammatillisen puolen koulutusta tarjoavat Haaga-Helian, Laurean ja Metropolin yhteistyönä toimiva EduExcellence sekä Espoon koulutusyhtymä Omnia. Korkeakoulujen lisäksi erilaiset konsultointipalvelut kuten Finnish Consulting Group Oy (FCG) tarjoaa koulutusosaamista.

Koulutusvienti on palvelukauppaa, kuten aikaisemmin on tullut ilmi. Asiakaslähtöisyys johtaa siihen, että valmiita tuotteita on haastava suunnitella, sillä jokainen kauppa ja sen sisältö tulisi teettää asiakkaan toiveiden ja tarpeiden mukaan. Kysyntää on lyhyistä kursseista aina koko maan koulutuksen muutokseen. OKM (2010, 15) nimeää koulutusviennin nykyisiksi tai mahdollisiksi tuotteiksi esimerkiksi konsultointipalvelut, tutkintotodistukset, oppikirjat ja muut sisältötuotannot, koulutusteknologia, täydennyskoulutukset, koulutuksen tutkimus- ja arviointitapahtumat. Esimerkiksi EduCluster Finland tarjoaa kohdemaan paikallisen koulutuksen uudistamista pitkällä aikajänteellä sekä lyhyitä pedagogisia opintoja eri kouluasteille (EduCluster Finland 2016). Finland University tarjoaa koulutusta muun muassa informaatio ja kommunikointi teknologian, metsäteollisuuden, terveys ja biolääketieteen ja peruskoulutuksen aloilta (Finland University 2016). Suurin kysyntä Suomessa on kuitenkin opettajankoulutuksella (Keränen, 2017).

Sisällöntuotannosta vastaavat usein korkeakoulut. Korkeakoulut suunnittelevat ja toteuttavat opetusta ja siksi erilaiset konsultaatioyritykset ostavat sisällöntuotantoa juuri korkeakouluilta. Jos tarkastellaan esimerkiksi opettajan-

koulusta, niin eikö ajankohtaisin tietotaito löydy juuri opettajankoulutuslaitoksista? Muita sisällöntuottajia ovat esimerkiksi oppimateriaalien suunnittelijat ja toteuttajat, kuten Sanoma Pro (Sanoma 2017). Myös teknologiayritykset suunnittelevat opetuskäyttöön oppimisasipelejä, esimerkkinä Eduplus Oy (Finpro, 2017).

Lisäksi koulutusta tarvitaan esimerkiksi työntekijöiden kouluttamiseen, kun esimerkiksi uusi teknologialaite myydään ulkomaille. Koulutus voidaan nähdä siis laajemminkin, sillä se on paljon muuta kuin eri kouluasteilla tapahtuvaa toimintaa ja sitä voidaan siksi tarjota monella eri alalla. Samalla kun suomalaisia tuotteita viedään ulkomaille, tarvitsee kohdemaan työntekijät koulutusta sen käyttöön. Voisiko tämä olla osa koulutusvientä?

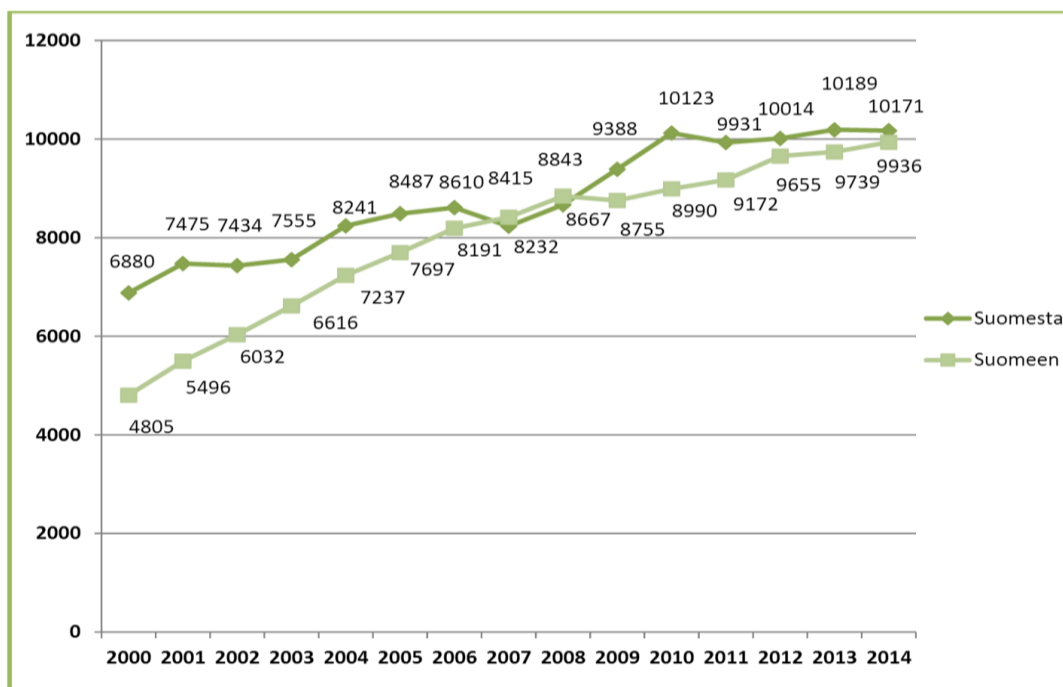
Mahdollisia vientimaita voidaan tarkastella maan vaurauden sekä koulutuksen kysynnän perusteella. Mitä vauraampi maa, sitä useammin maan koulutustaso on hyvä. Jos kuitenkin koulutustaso on maassa heikko, ollaan sitä valmiita kehittämään ja myös maksamaan. Toisaalta voidaan ajatella, että mitä köyhempi maa, sitä enemmän koulutuksen uudistamista tarvitaan, mutta varoja sen kehittämiseen ei ole. Haasteena nähdäänkin usein tuotteiden hinta ja onkin mahdollista, että EU:n myöntämät tuet avustavat ostavia maita tuotteiden hankinnassa (OKM 2010, 14). Siksi alemman tulotason maiden hankinnat maksavat usein järjestöt ja organisaatiot, kun taas korkeamman tulotason maissa julkinen sektori voi toimia maksajana. Jos maan koulutus perustuu hankerahoitukseen, ei kyse voi olla kovin suurista muutoksista, vaan apu on usein paikallista.

Tällä hetkellä suuri kysyntä suomalaiselle koulutusosaamiselle on Lähi-idässä, kuten Saudi-Arabiassa ja Arabiemiraateissa, jonne nykyinen opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen on tehnyt koulutusvientimatkoja (OKM 2016). Markkina-alueiden tuntemus on tärkeää, jotta toiminta vientimaassa onnistuisi ja oikeanlaisia tuotteita ja ratkaisuja osattaisiin tarjota. Myös kulttuurien erilaisuus ja niihin tutustuminen on tärkeä tiedostaa, eikä kaupankäynti ole missään maassa samanlaista. Olennaisena osana on luoda kumppa-

nuuksia ja ymmärtää, että jokainen uusi tilanne ja ympäristö, on yksilöllinen (Nummi, 2002, 121-122).

Koulutusvientiin vaikuttaa muutkin kuin kohdemaan kiinnostus suomalaista koulutusta kohtaan. Vientimaan politiikka ja turvallisuuteen liittyvä vaaka saattavat pahimmassa tapauksessa kaataa kaupat kokoaan. Lisäksi kieli-muuri voi aiheuttaa suuria haasteita yhteistyön onnistumiselle (Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta, 2016, 4.)

Koska koulutusvientiä tapahtuu myös Suomessa, täytyy myös Suomen omien korkeakoulukurssien kielitarjontaa tarkastella. Suomessa englannin kielellä toteutettuja tutkintoja ja kursseja tulisi olla tarjolla laajasti, jotta liikkuvuus olisi mahdollista. Tällä hetkellä esimerkiksi Jyväskylän yliopistossa on tarjolla 17 erilaista englannin kielistä maisteritutkintoa (JYU 2017).

KUVIO 2. Pitkäkestoinen opiskelijaliikkuvuus korkeakouluissa 2000-2014

Kuviossa 2 (Garam 2014, 5) esitetään Suomesta lähtevien ja Suomeen saapuvien korkeakouluopiskelijoiden määrän vuodesta 2000 vuoteen 2014 (yli 3 kuukautta kestävä opiskelu). Suomessa koulutus on ollut kaikille opiskelijoille ilmaista ja täällä koulutusta tarjoavat niin yksityiset toimijat, kuten Haaga-Helia ammatti-

korkeakoulu, sekä julkiset palvelut, kuten useat suomalaiset peruskoulut. Aikaisemmin Suomen lainsäädännön mukaan korkeakoulujen eikä yksityisten yritysten ole ollut mahdollista myydä tutkintotodistuksia, vaan suoritetuista opinnoista on ollut mahdollista saada sertifikaatti (OKM 2010, 7). Tällä hetkellä koulutusesteitä ollaan purkamassa ja korkeakouluilla on vuodesta 2017 lähtien velvollisuus periä maksua EU ja ETA-alueiden ulkopuolelta tulleilta opiskelijoilta (OKM 2016, 9).

Maissa, joissa koulutusvientä on toteutettu kymmeniä vuosia, juuri tutkintotodistusten myynti on tärkeä osa koulutusvientä. Kansainvälisesti mitattuna koulutuspalveluiden myynnistä suurin osa muodostuukin tutkintoon johtavien koulutuksien myynneistä (Finpro 2016, 36). Esimerkiksi Iso-Britanniassa opiskelee vuosittain 450 000 kansainvälistä opiskelijaa (Finpro 2016, 27). Suomessa vastaava luku oli vuonna 2012 noin 20 000 (CIMO 2013). Tampereen yliopisto tiedotti vuoden 2017 alussa, että heidän maisterivaiheen opintoihin on hakenut 66 % enemmän opiskelijoita kuin viime vuonna, joten maksut eivät ole vaikuttaneet ainakaan Tampereen yliopiston hakijamäärään (UTA 2017).

2.3 Yhteistyön merkitys

Koulutusvientä tarjoavia yrityksiä ja heidän tuotteitaan on viime vuosien aikana tullut lisää, mutta edelleen niiden volyyymi on tarjontaan nähden pientä. Tämän takia yhteistyötä välillä pidetään tärkeänä (OKM 2010, 14.) Joitakin kattojärjestöjä, jotka yhdistävät tekijät toisiinsa, on viime vuosina syntynyt. Esimerkiksi vuoden 2016 alussa perustettu Finnish International Education Association, FIEDU, on järjestö, jonka pyrkimys on luoda yhteyksiä yritysten välille (FIEDU 2016). Toinen vuonna 2016 perustettu järjestö, Suomalaisen oppimisoosaamisen verkosto, tarjoaa myös verkostoitumista ja apua oman liiketoiminnan kehittämiseen (FCLC 2016).

Aikaisemmin esitetty yhden luukun-periaate on julkisen hallinnon ehdotus yhteistyön parantamiseksi. Malli on yksi vuoden 2016 strategian esityksistä, jolla yhteistyötä toimijoiden välillä on haluttu parantaa ja jotta asiakkailta olisi

suora yhteys viranomaisiin (OKM, 2016, 2). Team Finland - verkosto toimii tällä hetkellä koulutusviennin edistäjänä julkisen hallinnon tasolla ja siksi yksi luuku olisi juuri tämän verkoston hallinnassa. Team Finland - verkosto ja Finprosen alaisuudessa ovat jo pitkään toimineet yritysten kokoajina ja mentoreina, mutta täyttä tyytyväisyyttä verkostojen toimintaan ei ole ollut. Etenkin palvelumaksujen suuruus on ollut haitaksi pienille ja keskisuurille yrityksille, mikä on haitannut vienninkehittämistä ja -edistämistä (Teittinen, 2016).

Korkeakoulujen osalta yhteistyötä on lähdetty hakemaan korkeakoulujen omistamien yritysten kautta. Aikaisemmin esitetyt Finland University, EduCluster Finland ja EduExelence ovat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen omistamia yrityksiä, joissa sisällöntuotanto tulee suomalaisilta omistajakorkeakouluilta. Kun suunnitellaan ja rakennetaan kouluja, työskentelee projektin parissa useita eri alan ammattilaisia. Esimerkiksi managerointiyritys FCG palkkaa eri ammattilaisia ja kokoaa näiden toimijoiden yhteistyön kautta myytävän kokonaisuuden ostajan tarpeiden mukaan.

Opettajankoulutus on yksi koulutusviennin kysytyimpiä tuotteita, mutta suomalaisissa opettajankoulutuslaitoksissa tämä ilmiö ei näy. Esimerkiksi Jyväskylän yliopistossa on JULIET- sivuaineopintokokonaisuus, jossa kansainvälisyys on nostettu keskiöön (JYU 2016), mutta muuten koulutuksen kansainvälistä näkökulmaa ei tutkintoon vaadittavien kurssien sisältöön kuulu. Opetustyö toisessa kulttuurissa vaatii opettajalta erilaisten näkökulmien tarkastelua kuin opetustyö täällä Suomessa. Tämän lisäksi koulutusvientikouluttajien työ on kokonaan oma alansa, jota vastaavaa koulutusta ei ole ollut aikaisemmin tarjolla.

Jyväskylän yliopisto on vastannut koulutusviennin kysyntään ja Humanistis-yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa koulutusvienti nähdäänkin yhtenä urapolkuna (JYU 2016). Yhteistyön näkökulmasta tämä voisi tarkoittaa koulutusvientipintojen tarjoamista tiedekuntien ja yliopistojen välisenä yhteistyönä, etenkin nyt, jos määrärahojen ja kysynnän takia yksittäisiä kursseja ei ole mahdollista toteuttaa.

3 VASTUU JA VAIKUTUS

Miksi koulutus on tärkeää? Meille suomalaisille sen olemassaolo saattaa tuntua itsestäänselvyydeltä, vaikkakin siihen vaikuttavat muutokset puhututtavat aina. Koulutuksen vaikutusta ihmisten elämään on tutkittu paljon ja etenkin toisen maailman sodan jälkeen koulutuksella on nähty olevan suuri rooli maiden kansallisessa kehityksessä (Wiggan, 2009, 21).

Vuonna 2015 julkaistu United Nations Population Found -organisaation teettämä tutkimus todensi, kuinka merkityksellistä koulutus on jokaiselle. Tutkimuksessa tuli ilmi, kuinka 10-vuotiaiden tyttöjen hyvinvointi vaikuttaa tyttöjen loppuelämään ratkaisevalla tavalla (UNFPA 2016, 3). Koulutuksella on tärkeä rooli tyttöjen hyvinvoinnin ja tulevaisuuden edistämässä (UNFPA 2016, 7), sillä se vaikuttaa muun muassa tyttöjen ja äitien terveyden paranemiseen, lapsiavioliittojen vähenemiseen ja kansantalouden positiiviseen kehitykseen (Sperling & Winthrop 2016, 17-18). Tällä hetkellä koulutuksen puute näkyy negatiivisesti juuri maailman köyhimmässä maissa (Sperling & Winthrop 2016, 71-72). Monia yrityksiä parantaa lasten koulutusmahdollisuuksia on pyritty luomaan jo useita vuosia. Esimerkiksi uusi Kestävän kehityksen tavoitteet -ohjelma (Sustainable Development Goals, SDG4), on Yhdistyneiden kansakuntien (UN) kehitysohjelma, jonka tavoitteena on tarjota muun muassa inklusiivista ja laadukasta opetusta kaikille lapsille (UN 2016). Lisäksi maailmanlaajuisesti asian turvaamiseksi on luotu erilaisia kehitysyhteistyöjärjestöjä, kuten UNICEF, World Vision ja Plan.

Mutta miten Suomi voisi osallistua koulutuksen tarjoamiseen? On merkityksellistä tarjota hyvälaatuista osaamista myös muille lapsille ja nuorille kuin omillemme ja koulutusosaamisen viennin pitäisi kattaa myös köyhät maat. Suomessa kehitysyhteistyö on toinen koulutusta ulkomailla tarjoava elin koulutusviennin rinnalla. Suomen kehityspolitiikan päävastuu on ulkoministeriöllä ja kehitysyhteistyö on yksi keino toteuttaa kehitysapua. Useat kansalaisjärjestöt, kuten Suomen Punainen Risti ja Kirkon Ulkomaanapu, toteuttavatkin kehitysyhteistyötä ulkomailla (Ulkoasianministeriö 2016.). Verrattuna koulutusviennin

yrityksiin nämä toimijat ovat markkinanäkökulmasta liikkeellä erilaisin intressein, mutta siitä huolimatta molemmilla on samanlaisia haasteita toiminnassaan. Reinikan (2015) teettämän kehitysyhteistyötä koskevan raportin mukaan yksi ongelmakohta suomalaisen kehitysyhteistyön kentällä on toimijoiden pirstaleisuus. Reinikka (2015, 11) toteaa tulosraportissaan näin: ”Kansalaisjärjestöjen työn tuloksellisuus ja vaikuttavuus tulee arvioida kuten muukin kehitysyhteistyö. On syytä harkita, tulisiko järjestöjen työ integroida tiiviimmin kahdenväliseen yhteistyöhön. Tuettavien järjestöjen ja niiden hankkeiden määrää ja toimialoja olisi hyvä karsia sirpaleisuuden vähentämiseksi ja tuloksellisuuden lisäämiseksi.”. Vuonna 2012 kehitysyhteistyön kattojärjestön Kepan jäsenjärjestöjä oli noin 300 (Kepa, 2012, 7). Nämä järjestöt on nimetty liitteessä 3. Ongelmat ovat siis samat molemmilla kentillä, mutta niin ovat tavoitteetkin. Voisiko yhteistyötä koulutusviennin ja kehitysyhteistyön välillä tiivistää, jotta molempien ei tarvitsisi käydä samoja virheitä läpi?

Kirkon Ulkomaanavun koordinoima Opettajat ilman rajoja- verkosto on yksi suomalainen järjestö, joka tarjoaa opetusalan osaamista kehitys- ja kriisimaissa. Verkoston tavoitteena on muun muassa tukea kehitysmaiden opettajien pedagogista osaamista ja näin kehittää opettajankoulutusta kehitysmaissa. Työ ulkomailla on vapaaehtoistyötä, joten tehtävästä ei makseta palkkaa. Työjaksot ovat pituudeltaan 3-6 kk (Opettajat ilman rajoja 2017.) Itsekin vapaaehtoistyötä ulkomailla tehneenä tiedän, kuinka antoisaa työ on, mutta pitkäjänteiseen palkattomaan työkomennukseen osallistuminen ei ole kaikille mahdollista, vaikka halua työskentelyyn löytyisi.

Koulutuksen vienti toisenlaiseen kulttuuriin ei ole täysin ongelmaton. Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämässä strategiassa vuonna 2010 suomalaisen koulutuksen kulmakiviä ovat koulutusjärjestelmän avoimuus ja tasalaatuisuus, opettajien osaaminen, pitkäjänteinen kehittämistyö, innovatiivinen uudistustyö, työelämäyhteydet erityisesti ammatillisen koulutuksen puolella, tasapaino keskusjohtoisuuden ja koulujen vapauden päättää opetuksestaan välillä sekä toimijoiden luotettavuus ja yleinen luottamuksen kulttuuri koulutuksen eri tasoilla ja tasojen välillä (OKM 2010, 8). Keskustelua on käyty siitä, kuinka

suomalaista koulutusta voidaan viedä toiseen kulttuuriin, jossa koko yhteiskunnan ilmapiiri ei pysty tukemaan koulutuksen vaatimia kulmakiviä. PISA-tulosten myötä Suomessa on käynyt monia delegaatioita ihastelemassa ”maailma parasta koulua”, mutta vienti ei siitä huolimatta ole halutun kaltainen. Onko kyse pelkän markkinoinnin ja myynnin puutteesta, vai onko taustalla suurempi haaste; kulttuurien erilaisuus?

Tasa-arvoisen ja hyvän koulutuksen takaaminen kaikille ei ole vain koulutusviennin ja kehitysyhteistyön tarjoama ratkaisu. Paljon vaaditaan myös vientimaalta, sillä koulutuksen mahdollistaminen tai muutos on koulutuspoliittinen kysymys. Muutokseen perustana on todettu olevan poliittisten päättäjien ja muiden vaikutusvaltaisten ihmisen ajatukset toivotusta yhteiskunnasta, tavoista, joilla yhteiskunta toimii ja on järjestäytynyt, käsitys ihmisluonnosta ja tavasta kuinka yksilöt ja yhteiskunta voi muuttua. Nämä vaikuttavat keinoihin, joilla muutosta toteutetaan, mutta myös millaista muutosta halutaan toteutettavan (Thomas, 1992, 7.)

Kun tarkastellaan koko koulutusjärjestelmän rakentumista, ei koulutusta ole lähtökohtaisesti tarjottu koko väestölle eikä sen hyödyllisyydestä ole ollut selvää ymmärrystä (Cummings, 2003, 77, 84). Kuinka paljon maa on halukas ja loppujen lopuksi valmis panostamaan koulutukseen muiden maalle tärkeiden asioiden, kuten terveydenhuollon ja maanpuolustuksen, rinnalla (Tomasevski, 2003, 86, 128-129)? Jotta muutoksia olisi mahdollista toteuttaa, täytyy olla yhteinen ymmärrys maan nykytilasta ja koulutuksen vaikutuksesta koko yhteiskunnan hyvinvointiin. Yhteisöllisyys on vuorovaikutuksen ja todellisen tahdon, mutta myös hyvien toimintamallien, välistä toimintaa. Lopulta oma toiminta on se, mikä mahdollistaa muutoksen (Kirjavainen, 2007, 64), joten jos maa ei itse ole siihen valmis, on koulutuksen asemaa vaikea muuttaa. On arvioitu, että kansainvälisesti tarkasteltuna koko opetussektorin rahoituksesta vain kaksi prosenttia tulee kansainvälisistä lähteistä, maiden hallituksilta 75 % ja muilta yhteisöiltä loput (Kokkala, 2002, 46). Siksi koulutuksen muutosta ei voida perustaa vain esimerkiksi kehitysyhteistyön varaan. Koulutusviennissä on siis otettava vastaan nöyrästi se, mikä vientimaassa on vastassa, kunnioitettava sitä

ja tehtävä parhaansa niin, että tulos olisi onnistunut. Se vaatii paljon niin toimittajalta, mutta myös asiakkaalta.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tehtävänä on luoda uusi yhteenveto suomalaisen koulutusviennin toiminnasta. Tarkoituksena on kuvata koulutusviennin tämän hetken tilannetta ja saada selville, ovatko suomalaisen koulutusviennin vahvuudet ja heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat muuttuneet vuodesta 2010. Tutkimuksessa on myös tarkoitus löytää keinoja viennin kehittämiseksi.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Mitkä ovat koulutusviennin tämän hetken vahvuudet ja heikkoudet, uhat ja mahdollisuudet?
2. Millaisia toimia tarvitaan koulutusviennin kehittämiseksi?

4.2 Esiymmärrys

Pro gradu - tutkielman aiheen valinta ei ollut yksinkertainen. Aiheen tuli olla itseä kiinnostava ja sitä piti olla valmis myös kyseenalaistamaan. Itseäni on pitkään kiinnostanut koulutuksen mahdollistaminen maailmanlaajuisesti ja koulutusvienti näyttäytyi sitä tukevana toimena. Oma esiymmärrykseni koulutusviennistä ja sen tilanteesta olivat tutkimuksen alussa epäselvät. Mitä koulutusvienti todellisuudessa on, kuinka tärkeää osaa se esittää Suomen kokonaisviennissä, ketkä sitä toteuttavat ja mikä on todellisen kysynnän määrä? Ja voimmeko edes viedä suomalaista koulutusta, joka on uniikki, mutta ei kuitenkaan täydellinen?

Ennen tutkimuksen aloittamista keskustelin aiheen valinnasta muutamien henkilöiden kanssa, jotka lopulta saivat minut ryhtymään tämän tutkimuksen tekoon. Kasvatustieteiden kentällä aiheesta ei ole juurikaan tutkimuksia toteutettu, mikä osaltaan vaikutti tutkimuksen lähtökohtiin sekä positiivisessa että negatiivisessa mielessä. Esimerkiksi teoriaosuuteen oli vaikea löytää tutkimuk-

siin perustavaa tietoa tai teorioita, mutta toisaalta ajankohtaisen ja ”uuden” aiheen tutkiminen vaikutti mielenkiintoiselta.

Omat mielipiteeni aiheesta muuttuivat, mitä syvemmmälle tutkimuksessa pääsin, ensimmäisistä epäilyistä positiivisiin tulevaisuuden kuviin. Tutkimusta tehdessä pyrin mahdollisimman neutraaliin tarkasteluun, koska en usko, että täysin objektiivinen voi laadullista tutkimusta tehdessä kukaan tutkija olla. Miten me voisimmekaan poistaa itsestämme omia ajatuksiamme jotka ovat aina alttiita erilaisille tietotulville? Omat esioletukset ovat sen takia hyvä tehdä itselle näkyväksi (Eskola & Suoranta 2014, 17.), ja tarkastella niitä myös matkan varrella.

Tutkimuksen tekemisen taustafilosofiana toimi metodologinen peruskomus tiedon hankinnan mahdollisuudesta. Tutkimuksen tarkoituksena oli luoda menetelmiä, jotka toimisivat käytännössä ja joita hyväksikäyttäen olisi mahdollista luoda uusia toimia koulutusviennin kehittämiseksi (Metsämuuronen, 2003, 162-164.)

Laadullisen tutkimussuuntauksen valinta oli perusteltu, koska tarkoituksena oli selvittää koulutusviennin asiantuntijoiden näkemyksiä koulutusviennin tilanteesta. Tutkimuksessa haastateltavien ajatusten ja näkökulmien, asioiden merkitysten, syiden ja niiden seurausten etsiminen olivat asioita, joita pyrin selvittämään tutkimusta tehdessäni ja nämä kysymykset vaativat laadullisen tutkimuksen käyttöä (Patton, 2015, 22).

4.3 Osallistujat ja aineiston keruu

Tutkimukseen osallistui kahdeksan koulutusviennin asiantuntijaa. Tutkimuksessa pyrin saamaan mahdollisimman laajan ja moniulotteisen kuvan koulutusviennistä ja siksi haastateltavina oli koulutusvientiä toteuttaneita edustajia opetus- ja kulttuuriministeriöstä, kahdesta eri yliopistosta, konsultointiyrityksestä, asiantuntijaorganisaatiosta, Finprolta ja lisäksi kaksi koulutusvientiä toteuttanutta opettajaa. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla. Kasvokkain suoritettuja haastatteluja oli viisi, Skype - palvelun kautta kaksi ja puhelinhaas-

tatteluita yksi. Haastattelujen kesto oli 45 minuutin ja tunti 14 minuutin välillä. Haastattelut litteroitiin ja yhteensä aineistoa kertyi 112 sivua (fonttikoko 11 ja riviväli 1). Aineisto kerättiin vuonna 2016, joten käytän tätä vuosilukua puhuttaessa aineiston tuloksista. Koulutusviennin luomia mahdollisuuksia tiedostetaan entistä paremmin ja kentällä tapahtuu muutoksia nopeallakin aikavälillä. Siksi lukijan on tärkeää huomata, että aineisto kerätty tietyssä aikakontekstissa.

Koska laadullisessa tutkimuksessa pyritään määrän sijasta laatuun (Eskola & Suoranta 2014, 18), pyrin haastateltavia valitessani saamaan mahdollisimman syvän ymmärryksen koulutusviennistä. Haastatteluun olisi voinut valikoitua monia alan ihmisiä, sillä ymmärrystä ja kokemuksia aiheesta on jo jonkin verran. Lisäksi jos tutkimus olisi perustunut vain valmiiden tekstien, kuten vain OKM luomiin strategioihin tai muihin asiakirjoihin, olisi jotain olennaista ilmiöstä voinut jäädä selvittämättä.

Nämä haastateltavat edustavat kuitenkin harkinnanvaraista otantaa kentän sisältä, ja jokaisella heistä on tai on ollut aktiivinen rooli koulutusviennin ympärillä. Tästä syystä yhdestä koulutusvientiä toteuttavasta organisaatiosta on haastateltu vain yhtä henkilöä. Laadullisen tutkimuksen yksi luonnehtiva piirre on aineiston tarkoituksenmukainen otanta (Eskola & Suoranta 2014, 61) ja siihen yritin pyrkiä haastateltavia valitessani. Koska tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena olivat asiantuntijoiden ajatukset ja ymmärrys koulutusviennistä ja näin ollen haastatteluja voidaan kutsua asiantuntijahaastatteluksi (Alastalo & Åkerman 2010, 373).

Asiantuntijahaastatteluissa on tyypillistä, että haastattelurunko räätälöidään aina haastateltavan mukaan (Alastalo & Åkerman 2010, 378). Jotta haastattelutilanteessa olisi mahdollista kysyä jokaiselta haastateltavalta tutkimukselle merkityksellisiä kysymykset, on haastattelijoiden taustoihin tutustuminen tärkeää (Alastalo & Åkerman 2010, 378). Siksi ennen haastateltavien valintaa tutustuin haastateltavien työtehtäviin ja heidän aikaisempaan työkokemuksensa ja historiaansa koulutusviennin kentällä.

Tässä tutkimuksessa haastattelurunkojen perusta oli ennalta rakennettu, puolistrukturoitu haastattelu. Kysymykset asetin kolmen teeman alle; nykyhet-

ken, menneisyyden ja tulevaisuuden. Pääkysymyksiä oli haastattelurungossa yhteensä 21 kappaletta ja näiden lisäksi erilaisia alakysymyksiä yhteensä 30 kappaletta. Kaikkia kysymyksiä en esittänyt jokaiselle haastateltavalle, vaan asiantuntijahaastattelun mukaisesti valitsin henkilöille heidän asiantuntemuksensa mukaan. Lisäksi tarkentavia, ja haastattelurungosta täysin poikkeavia kysymyksiä, syntyi haastatteluiden yhteydessä. Useimmat haastattelut rakentuivat haastattelijahaastateltava-roolien ympärille, mutta myös keskustelunomaista vuorovaikutusta syntyi joidenkin haastateltavien kanssa. Haastattelut ovatkin vuorovaikutustilanteita, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa (Eskola & Suoranta 2014, 86), ja joissakin tilanteissa asetelma oli jopa tuttavallinen.

On todettu, että tutkimusta tehdessä tutkimussuunnitelma elää (Eskola, Suoranta 2014, 15), ja niin kävi myös tämän tutkimuksen kohdalla. Tutkimuksen alkuvaiheessa oli kiinnostuksen kohteena vain koulutusviennin haasteet. Olin kiinnostunut syistä, miksi koulutusvienti ei ollut saavuttanut sille asetettuja tavoitteita. Pehdyttyäni paremmin koulutusviennin tämän hetken tilanteeseen teoriaosuutta varten, huomasin, että monia uusia yrityksiä ja kauppvoja oli syntynyt lyhyellä aikavälillä. Tämä vaikutti haastattelurungon laatimiseen, ja koko tutkimuksen suuntaan, sillä tulokset ja etenkin niistä syntyneet johtopäätökset toivat itselleni, ja toivottavasti myös lukijalle, uusia näkökulmia koulutusviennin kentästä. Esimerkiksi kehitysyhteistyön ja koulutusviennin laajaa yhteistyömahdollisuutta en osannut edes ajatella, kun ryhdyin tutkimuksen tekoon alkusyksystä 2016.

4.4 Aineiston analyysi

Haastattelijat ovat "todistajia" koulutusviennin tämän hetken tilanteesta. Asiantuntijahaastattelun analyysissä pyritäänkin aineiston faktuaaliseen kuvaukseen (Alastalo & Åkerman 2010, 375.), mikä mahdollisti laadullisen sisällönanalyysin käytön analysointivaiheessa. Sisällönanalyysissä etsitään tekstistä merkityksiä, joiden kautta pyritään luomaan tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä, ja joka

on mahdollista kytkeä aikaisempiin tutkimustuloksiin tai laajempaan kontekstiin. Sisällönanalyysiä on kritisoitu sen keskeneräisyydestä, jolloin aineisto esitetään pelkinä tuloksina (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 105.) Tästä syystä pyrin itse luomaan tulosten pohjalta malleja, joilla suomalaista koulutusvientiä olisi mahdollista kehittää. Mallit on esitetty Johtopäätökset- kappaleessa.

Analyysivaiheessa oli valittavana joko aineistolähtöinen, teoriasidonnainen tai teorialähtöinen sisällönanalyysi. Aineistolähtöisen analyysin pyrkimyksenä on rakentaa tai muokata tutkimusaineistosta uusi teoreettinen kokonaisuus, kun taas teoriasidonnainen analyysi myöntää olemassa olevien teoreettisten kytkentöjen vaikutuksen analysointiin (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 97-98). Koulutusviennistä ei ole valmiita teorioita, joita tässä tutkimuksessa olisi voinut todentaa ja siksi teorialähtöinen analyysi ei ollut tässä tutkimuksessa mahdollinen analyysimenetelmä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 99). Lopulta päädyin käyttämään sekä aineistolähtöistä että teoriasidonnaista sisällönanalyysiä.

Analysoinnin haasteina olivat kahden tutkimuskysymyksen erilaiset lähtökohdat. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyi vuoden 2010 yhteenvedon vertailu, joten tässä analysoinnissa SWOT - nelikentän kategoriat toimivat teoreettisina kytkentöinä ja analyysiyksikköinä (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 95). Siksi yhteenvedon analysointimenetelmä oli teoriasidonnainen (Eskola, 2015, 188). Toinen tutkimuskysymys koski koulutusviennin kehittämisehdotuksia, jossa tulokset syntyivät aineistolähtöisen analysoinnin kautta (Eskola, 2015, 188).

Aineiston analysointi alkoi haastattelujen litteroinnilla. Litteroinnissa käytin Audacity - sovellusta, joka mahdollisti äänitteiden hidastamisen. Tämä helpotti haastattelujen purkamista kirjoitettuun muotoon. Jo litteroinnin aikana kirjoitin omalle muistiolle aineistosta nousseita teemoja, itseäni askarruttavia kysymyksiä ja pohdinnan aiheita. Litterointivaihe oli intensiivistä, sillä pyrin tulkitsemaan ja analysoimaan aineistoa jatkuvasti.

Ensimmäistä tutkimuskysymystä varten tein tyhjän nelikentän, jossa näkyivät kaikki SWOT - analyysin teemat; strengths (S), weaknesses (W) opportunities (O) ja threats (T). SWOT - analyysi on tärkeä väline analysoitaessa jossakin

yhteisössä tapahtuvaa toimintaa neljästä näkökulmasta, i.e. vahvuudet, heikoudet, mahdollisuudet ja uhat. Näin toiminnasta saadaan kokonaiskuva ja tuloksia voidaan hyödyntää ohjaamaan prosessia, jota halutaan muuttaa ja kehittää (Opetushallitus, 2010, 23.) Valitsin nelikentän aineiston ensimmäisen tutkimuskysymyksen analysointia varten, koska samaa menetelmää käytettiin vuoden 2010 Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämässä koulutusvientistrategiassa (OKM, 2010, 18). Aineiston asettaminen samanlaiseen nelikenttään mahdollisti myöhemmin sen tarkan vertailun ja analysoinnin.

Litterointien ja tyhjän kentän muodostamisen jälkeen etsin tekstistä koodoja, jotka asetin sopivan kentän alle. Koodit olivat yksittäisiä sanoja tai muutamien sanan lauseita ja näin jokaisen nelikentän lohkokoon syntyi pitkä lista erilaisia koodoja. Kun jokainen haastattelu oli koodattu ja merkitykset asetettu sopivan nelikentän lohkokoon, aloin etsiä yhtäläisyyksiä aina lohko kerrallaan. Päätin numeroida kaikki koodit niin, että esimerkiksi koodista numero yksi tuli ilmapiiiriä koskeva tema. Näin jokaiseen kenttään syntyi lyhempi lista teemoista, jotka vaikuttavat suomalaisen koulutusvientiin joko positiivisesti tai negatiivisesti. Tämä prosessi oli ajoittain ongelmallinen, sillä SWOT-analyysin tekeminen on aina subjektiivista. Tällöin joku toinen olisi voinut sijoittaa aineistosta löytyneet teemat toisen kentän alle. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa muutamien teemojen, kuten yritysten määrän, nähtiin olevan heikkoa, mutta siitä huolimatta määrissä koettiin olleen myös positiivista muutosta, kun haastattelijat vertasivat sitä vuoteen 2010. Siksi minun piti tarkastella, millaisia merkityksiä yritysten määrään liitettiin. Tämän tutkimuksen valossa yritysten määrä oli siis sisäinen vahvuus, mutta yritysten volyyymi sisäinen heikkous.

SWOT- analyysin lisäksi loin yhteenvedon, johon syntyi neljä aihekokonaisuutta eli pääkategoriaa molempien yhteenvedojen analysoinnin seurauksena. Tässä yhteenvedossa vertailin siis vuosien 2010 ja 2016 yhteenvedoja toisiinsa ja teemoja yhdistelemällä loin pääkategoriat. Yhteenvedon analysoinnissa käytin merkintöjä, jossa risti tarkoitti eroavaisuutta ja ympyrä samankaltaisuutta. Näin pystyin etsimään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia vuosien välillä ja tarkastelemaan millaisia muutoksia vuosien aikana on tapahtunut.

Toinen tutkimuskysymys oli selvittää, mitä toimia pitäisi tehdä, jotta koulutusviennin tilannetta olisi mahdollista kehittää. Tässä analyysivaiheessa etsin litteroidusta tekstistä sanoja tai lauseita (koodeja), jotka vastaisivat tutkimuskysymykseen viennin kehittämisen suhteen. Myös nämä koodit jäsensin teemoittelun kautta luoden lopulta kolme eri pääteemaa viennin kehittämisen näkökulmasta.

4.5 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksen eettisyyttä tarkastellessa voidaan ensiksi pohtia tutkimuksen aiheen valintaa. Kun tutkitaan suomalaisen koulutusviennin tilaa, se ei itsessään ole eettisesti arka tutkimusaihe, koska haastateltavat eivät kerro esimerkiksi oman elämänsä vaikeuksista, jotka saattaisivat aiheuttaa hänelle negatiivisia tuntemuksia (Patton, 2015, 495). Tarkoituksena on tuoda kriittisesti vienti estävät ja sitä kannattelevat asiat esille, jotta niitä olisi mahdollista muuttaa ja kehittää paremmiksi. Huomattavaa on myös esittää tulokset niin, että ne ovat tarkkaan analysoituja, jotta vääriä johtopäätöksiä ja mahdollisia muutoksia ei toimintaan tehdä väärin perustein.

Jos tutkimusta tarkastellaan teknisluontoisesti, voidaan tutkimuksen mekaanista toimintaa, kuten haastatteluluiden toteutusta ja niiden tallentamista ja litterointia, haastateltujen anonyymiyttä ja tulosten analysointia ja esitystapaa arvioida kriittisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 125). Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen tekijän tulee ymmärtää, mitä haastattelijä on sanonut, tai ehkä jättänyt sanomatta. Miten tulkita toisen henkilön vastauksia, etenkin jos käytössä on ollut puhelinhaastattelu jossa eleitä ja ilmeitä ei näe? Tarkoittiko henkilö jostain muuta mitä juuri äsken sanoi? Ymmärsinkö kaikki pienimmätkin sävyt, joilla voi olla vaikutusta vastaukseen ja jopa tutkimuksen lopputulokseen? Tässä tutkimuksessa jokainen haastattelu nauhoitettiin, jotta niiden tarkka analysointi olisi mahdollista.

Päätin olla kertomatta haastattelijoiden tämän hetkisiä ammattinimikkeitä, sillä uskon tulosten tulevan näin paremmin esille. Lisäksi tämä oli myös eetti-

nen ratkaisu. Halusin tehdä selkeän jaon eettisyyden ja luotettavuuden välillä kertomalla haastateltujen toimialat, mutta olla kertomatta heidän nimiänsä julkisesti. Näin lukija vakuuttuu tutkimuksen luotettavuudesta, koska tutkimus perustuu asiantuntijahaastatteluille, mutta jokainen haastateltava on voinut puhua aiheesta vapaasti.

Tuloksia ja etenkin tutkimuksen johtopäätösten eettisyyttä voi pohtia niiden tarkoituksenmukaisuuden näkökulmasta. Ovatko johtopäätökset sellaisia, mitä voi tämän tutkimuksen nojalla todeta? Ovatko ratkaisuehdotukset eettisesti kestäviä, mihin tai keihin ne vaikuttavat ja mitkä ovat seuraukset? Tässä tutkimuksessa johtopäätökset ovat osoitettu koulutusviennin asiantuntijoille, jotka voivat verrata omia kokemuksiaan tämän tutkimuksen tuloksiin ja ehkä luoda uusia johtopäätöksiä ja kehittämissideoita itsenäisesti.

5 TULOKSET

5.1 Vuosien 2010 ja 2016 SWOT- analyysit ja yhteenveto

Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2010 teettämässä koulutusvientistrategiassa on esitetty yhteenveto suomalaisen koulutusviennin sisäisistä vahvuuksista ja heikkouksista. Yhteenvedossa esitetään myös ulkoisia mahdollisuuksia sekä uhkia, mitkä osaltaan nähtiin vaikuttavan koulutusviennin onnistumiseen (OKM 2010, 18.). Tämän tutkimuksen aineiston analyysin perusteella syntyi uusi, vuoden 2016 yhteenveto, jonka jaoin vuonna 2010 tehtyä yhteenvetoa mukaillen sisäisiin vahvuuksiin ja heikkouksiin sekä ulkoisiin mahdollisuuksiin ja uhkiin. Tämän SWOT- analyysin kautta pystyin vertailemaan vuoden 2010 ja vuoden 2016 teemoja. Vuoden 2010 (taulukko 1) ja vuoden 2016 (taulukko 2) yhteenvedot on esitetty erillisissä taulukoissa.

Nelikenttien jälkeen esittelen tuloksia pääkategorioiden avulla. Olen luonut neljä erilaista kategoriaa, jotka syntyivät SWOT - analyysien analysoinnin kautta. Kategoriat; ei koulutusvientiä ilman liiketoimintaosaamista, toiminnan edellytykset, kotimaan koulutuskentän vaikutus ja hallinnollisten asetusten merkitys, esitetään omien alalukujen yhteydessä.

Vuoden 2010 yhteenveto on mukailtu versio alkuperäisestä yhteenvedosta. Tutkimusta varten olen lyhentänyt sisältöä, jotta versio olisi luettavissa helpommin, mutta kuitenkin niin, että asiasisältö on pysynyt samana. Lisäksi olen esittänyt vuoden 2016 yhteenvedossa tulokset yläluokkia käyttäen, jotta lukijan olisi helpompi verrata yhteenvetoja keskenään. Koko sisällönanalyysi löytyy liitteestä 3.

TAULUKKO 1. OKM vuoden 2010 nelikenttä

POSITIIVISTA		NEGATIIVISTA
SISÄISET	<p>VAHVUUDET</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Yhteinen tahtotila kaikilla toimijoilla 2. Tunnettu maailmalla 3. Koulutuksen tutkimus ja arviointi laadukasta 4. PISA- menestys 5. Maksuttomat ja EU-rahoitteiset hankkeet 6. Totuttu ja valmiita kansainväliseen toimintaan niin opetustoimen kuin toimialan osa-alueilla 7. Hallinto joustavaa ja yhteistoiminnallista 	<p>HEIKKOUEDET</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Liiketoimintaosaaminen puutteellista 2. Markkinoille pääsyn edellyttämiä investointiriskejä vältetään 3. Tuotteistamisen ja kaupallistamisen kehittämistä varten ei ole rakenteita 4. Yritysmuotoinen toiminta vähäistä 5. Koulutusosalalla ei kumppanuuksia eikä yhteistyömalleja 6. Maksullista kansainvälistä toimintaa ei korkeakoulujen strategioissa 7. Ei henkilöstöä 8. Kansalliset tukimuodot puutteellisia ja hajanaisia 9. Lainsäädäntö rajoittaa
ULKOISET	<p>MAHDOLLISUUDET</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Koulutusmarkkinat kasvavat ja globalisoituvat 2. Monissa maissa panostetaan koulutukseen 3. Lainsäädännön juostavuutta lisätty 4. Korkeakoulujen englanninkielinen opetus hyvä 5. Suomessa hyvä ympäristö tuotteistaa, kehittää ja testata koulutusinnovaatioita 	<p>UHAT</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pienten toimijoiden kilpailu tehostonta 2. Koulutussektorin toimijoita ei saada yhteistyöhön 3. Puutteita laadunhallinnassa 4. Epäonnistuminen voi vahingoittaa koko toimintaa

TALUKKO 2. Vuoden 2016 nelikenttä

POSITIIVISTA		NEGATIIVISTA
SISÄISET	<p>VAHVUUDET</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Positiivinen tahtotila 2. Suomella hyvä imago 3. Korkeakouluilla laadukasta sisällöntuotantoa, osaamispotentiaalia, toteutusta eri oppilaitoksissa 4. Syntyneitä ekosysteemejä yritysten, korkeakoulujen ja ministeriöiden välillä 5. Lakimuutosten positiivinen vaikutus koulutusvientiin 6. Yritysten määrä lisääntynyt 7. Peruskoulun reunaehdot hyvät, laadukasta opetusta 8. Viennin kautta Suomeen pääomatuloja sekä osaamis-pääomaa 	<p>HEIKKOUEDET</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Liiketoimintaosaaminen kapeaa, bisnesosaaminen puuttuu 2. Halu ja uskallus tehdä investointeja 3. Asiakaslähtöisyyden ja tuotteistamisen välinen raja epäselvä 4. Yritysten volyyymi matala 5. Epätietoisuus kentän toimijoista, yhteistyö korkeakoulujen, yritysten, Finpron ja ministeriöiden välillä heikko 6. Korkeakoulujen opetustarjonta, resurssit, rakenne, valmius ja henkilöstö 7. Koulutusleikkausten vaikutus perusopetuksen reunaehtoihin 8. Yhden luukun- periaate kestä- mätön
ULKOISET	<p>MAHDOLLISUUDET</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Maailmalla kysyntää monenlaiselle suomalaiselle osaamiselle 2. Suomalainen pedagogiikka toimii maailmalla, menestystekijöitä syntynyt 3. Lisää työpaikkoja 4. Räätelöinti kohdemaan mukaan 	<p>UHAT</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. PISA:ssa putoaminen saattaa vaikuttaa kiinnostavuuteen 2. Sisältöjen modifiointi haastavaa 3. Kohdemaan heikko tuntemus 4. Maiden poliittinen, taloudellinen ja turvallisuuden liittyvät tekijät 5. Markkinaimun heikkeneminen 6. Suomalaisen koulutusfilosofian kulmakivet vaikea viedä 7. Pyydettävät volyymit liian suuria

5.1.1 Ei koulutusvientä ilman liiketoimintaosaamista

Suurin teema, joka nelikentässä tuli esille niin positiivisena kuin negatiivisena-kin ilmiönä, oli liiketoimintaosaaminen. Sen nähtiin koostuvan koulutusvientä toteuttaneista yrityksistä, markkinoinnista eri toimijoilla, investoinneista, kilpailusta, yhteistyöstä ja koulutusviennin palvelunäkökulmasta.

Vuonna 2010 liiketoimintaosaamisen vahvuuksina ja mahdollisuuksina nähtiin maksuttomat ja EU- rahoitteiset hankkeet ja toimialojen valmius kansainväliseen toimintaan. Vuoden 2010 koulutusvientistrategiassa todettiin EU- hankkeiden ja ohjelmien olevan luonteva ensimmäinen askel kansainvälistymisessä ja niiden antavan hyvän mahdollisuuden koulutusverkoston rakentamiseen (OKM 2010, 16). Vuonna 2016 liiketoimintaosaamisen vahvuuksina ja mahdollisuuksina nähtiin jo syntyneet ekosysteemit yritysten, korkeakoulujen ja ministeriöiden välillä. Esimerkiksi EduCluster Finlandin koordinoima koulu- projekti Qatarissa toteutettiin yhteistyössä Sanoma Oyj:n ja FCG:n kanssa (JYU 2014). Positiivisena koettiin myös yritysten määrän kasvu ja näin ollen myös lisääntyneet työpaikat, viennin kautta syntyneet pääomatulojen ja osaamispääoman kasvu sekä nyt jo syntynyt osaaminen tuotteiden räätälöinnissä kohdemaan mukaan.

Heikkoudet olivat liiketoimintaosaamisen näkökulmasta melkein samankaltaisia molempina vuosina. Vuonna 2010 heikkouksina ja uhkina nähtiin liiketoimintaosaamisen puutteet, investointiriskien välttely, tuotteistamisen ja kaupallistamisen kehittäminen ja niiden rakenteiden puutos sekä yritysten pienuus ja näin ollen myös tehottomuus. Vuonna 2016 heikkouksina ja uhkina koettiin liiketoimintaosaamisen kapeus sekä bisnesosaamisen ja rahoituksen puute koulutusviennin kentällä. Myös asiakaslähtöisyyden ja tuotteistamisen raja oli epäselvä. Yritysten volyymit olivat liian matalia, kun taas kohdemaan pyydettyvät volyymit liian suuria.

Vaikka syntyneet ekosysteemit koettiin positiivisena asiana, nähtiin tietoisuus kentän toimijoista sekä yhteistyö näiden toimijoiden välillä olevan vielä heikkoa. Vuoden 2016 tiekartassa esitetty yhden luukun- periaate nähtiin myös heikkoutena, jos se toteutetaan julkisella puolella. Vaikka kokemusta tuotteiden

räätelöinnistä on syntynyt, koettiin sen silti olevan haastavaa. Tähän vaikutti myös kohdemaan heikko tuntemus. Uhkana nähtiin myös suomalaisen koulutusfilosofian myyminen, sillä se vaatii kohdemaalta paljon uskoa erilaiseen pedagogiikkaan. Päätöksentekijöiden täytyy olla rohkeita vaihtaakseen maansa koulutuksen suuntaa (Sahlberg 2015, 229-230).

TAULUKKO 3. Ei koulutusvienti ilman liiketoimintaosaamista

	SWOT- pääluokat	Pääkategoria
Positiivista	<p>Syntyneitä ekosysteemejä yritysten, korkeakoulujen ja ministeriöiden välillä</p> <p>Yritysten määrä lisääntynyt Viennin kautta Suomeen pääomatuloja sekä osaamispääomaa</p> <p>Lisää työpaikkoja</p> <p>Räätälöinti kohdemaan mukaan</p>	Ei koulutusvientiä ilman liiketoimintaosaamista
Negatiivista	<p>Liiketoimintaosaaminen kapeaa, bisnesosaaminen puuttuu</p> <p>Halu ja uskallus tehdä investointeja</p> <p>Asiakaslähtöisyyden ja tuotteistamisen välinen raja epäselvä</p> <p>Yritysten volyyymi matala</p> <p>Pyydettyvät volyymit liian suuria</p> <p>Epätietoisuus kentän toimijoista, yhteistyö korkeakoulujen, yritysten, Finpron ja ministeriöiden välillä heikkoa</p> <p>Yhden luukun- periaate kestämätön</p> <p>Kohdemaan heikko tuntemus</p> <p>Suomalaisen koulutusfilosofian kulmakivet vaikea viedä</p>	

5.1.2 Toiminnan edellytykset

Jotta koulutusvienti olisi mahdollista, vaatii se tiettyjä edellytyksiä toimiakseen. Näitä edellytyksiä olivat vuonna 2010 ja vuonna 2016 tahtotilan ilmeneminen, Suomen imago, PISA-menestys, laadunhallinta, markkinoiden kasvu ja koulutuksen kiinnostavuus maailmalla sekä vientimaiden olosuhteet.

Vuonna 2010 ja vuonna 2016 tahtotila koulutusviennin toteuttamiseksi nähtiin olevan korkea. Lisäksi molempina vuosina suomalaisen koulutuksen ja koko maan imago koettiin olevan maailmalla hyvä ja tämän näkyi myös positiivisina uutisina maailmalla (The Washington Post 2012, The National UEA 2016). Molempina vuosia maailmalla nähtiin olevan kysyntää koulutuksen muutokselle. Vuonna 2016 jo onnistuneet koulutusvientikaupat, joita on syntynyt runsaasti etenkin viime vuosien aikana (Lötjönen 2016), nähtiin tukevan suomalaista koulutusvientikehitystä.

PISA- tulosten nähtiin vuonna 2010 olevan positiivinen vahvuus, kun taas vuonna 2016 siinä putoaminen koettiin mahdollisena uhkana. Vuonna 2016 PISA- tulosten nähtiin olleen syy suomalaisen koulutuksen kiinnostavuuteen sen alkuvuosina, mutta nyt sille ei enää annettu suurta painoarvoa koulutusviennin onnistumisessa. Tulosten nähtiin vaikuttavan markkinaimuun, joka on syntynyt PISA:n myötä. Nyt kuitenkin pelkkään imuun ei haluta enää turvautua, vaan halutaan itse lähteä viemään koulutusta markkinoinnin avulla. Vuonna 2010 uhkana nähtiin puutteet laadunhallinnassa ja pelättiin mahdollisten epäonnistumisen vaikuttavan koko toimintaan. Vuonna 2016 toiminnan edellytyksiin vaikuttavina uhkina koettiin kohdemaiden poliittisten, taloudellisten ja turvallisuuden liittyvien tekijöiden vaikutus koulutusviennin toteutumiseen.

TAULUKKO 4. Toiminnan edellytykset

	SWOT-pääloukat	Pääkategoria
Positiivista	Positiivinen tahtotila Suomella hyvä imago Maailmalla kysyntää monenlaiselle suomalaiselle osaamiselle Suomalainen pedagogiikka toimii maailmalla, menestystekijöitä syntynyt	Toiminnan edellytykset
Negatiivista	PISA:ssa putoaminen saattaa vaikuttaa kiinnostavuuteen Maiden poliittinen, taloudellinen ja turvallisuuteen liittyvät tekijät	

5.1.3 Kotimaan koulutuskentän vaikutus

Koulutusvientiin vaikuttaa myös Suomen koulutuskentän toiminta ja vakaus. Koulutuskenttään kuuluu korkeakoulujen toiminnan lisäksi myös toisen asteen koulutus ja peruskoulujen toiminta.

Vuonna 2010 vahvuutena ja mahdollisuuksina nähtiin koulutuksen tutkimuksen ja arvioinnin laadukkuus. Useissa muissa maissa esimerkiksi opettajankoulutus on enemmän teknistä, eikä sitä järjestetä akateemisissa korkeakouluissa niin kuin Suomessa (Sahlberg 2015, 148). Opetustoimen koettiin olevan myös tottunut ja valmis kansainväliseen toimintaan ja tämän lisäksi korkeakoulujen englanninkielisen opetuksen nähtiin olevan hyvää. Suomi nähtiin myös hyvänä ympäristönä tuotteistaa, kehittää ja testata koulutusinnovaatioita. Vuonna 2016 vahvuutena nähtiin korkeakoulujen laadukas sisällöntuotanto, osaamispotentiaali ja toteutus. Myös ekosysteemejä nähtiin syntyneen, kuten esimerkiksi Turun, Tampereen ja Itä-Suomen yliopistojen yhteinen yritys Finland University.

Negatiivisina ilmiöinä vuonna 2010 nähtiin kumppanuuksien ja yhteistyömallien puute koulutusosalalla. Lisäksi korkeakoulujen strategioissa ei nähty olevan keinoja toteuttaa maksullista kansainvälistä toimintaa ja lisäksi henkilöstön määrässä oli puutteita. Vuoden 2010 OKM (2010, 13) strategiassa todettiin, että ”Useilta oppilaitoksilta puuttuu kaupallistamisen osaamista ja tuotteet on totuttu kehittämään ilman taloudellista riskiä kokonaan rahoitettuna ja antamaan muiden käyttöön käytännössä ilmaiseksi.”.

Jo siis vuonna 2010 koettiin, että korkeakouluilla ei ole strategioissaan huomioitu maksullista toimintaa, eikä asia ole muuttunut vuoteen 2016 mennessä. Suurena heikkoutena tässä tutkimuksessa nähtiin korkeakoulujen valmius toteuttaa koulutusvientä. Huolta herätti korkeakoulujen rakenne, opetus- ja tutkimus- ja henkilöstön suhde onnistuneeseen koulutusvientitoimintaan, sillä haastateltavat kokivat, että korkeakoulut eivät ole halunneet tai kyenneet investoimaan koulutusvientiin. Tämä tarkoitti niin rahallisia kuin rakenteellisia investointeja ja muutoksia. Vuoden 2010 tiekartassa todettiin onnistuneen koulutusviennin edellyttävän henkilöstön oman osaamisen vahvistamista ja opetussektorin hallinnon palvelujen selkeyttämistä (OKM 2016, 5-6). Nyt muutaman korkeakoulun nähtiin ottaneen vientiala haltuunsa ja panostaneen esimerkiksi korkeakoulututkintojen myyntiin, mutta suuresta panoksesta koulutusvientiin ei voida vielä puhua.

Vuoden 2010 strategiassa todettiin, että ”Puute koulutusviennin näkökulmasta on, että koulutusalan liiketoiminnan tukemiseen erityisesti suunnattua rahoitusta ei ole olemassa. Sinänsä koulutusvientiin pätevät yritysrahoituksessa samat rahoitusehdot kuin minkä tahansa liiketoiminnan kehittämiseen, joskin oppilaitoksia koskevat tietyt erityissäädökset.” (OKM 2010, 13). Näitä rahoituksia ei koettu olevan myöskään 2016.

Peruskoulun rooli Suomessa tuli myös esille vahvuutena vuonna 2016. Kun oma peruskoulumme on vakaalla pohjalla, on meillä hyvät edellytykset myös myydä ja markkinoida sitä esimerkiksi vierailujen avulla. Huolestuneisuutta herätti koulutusleikkausten vaikutus peruskoulun toimintaan, sillä jos

oma koulutuksemme heikkenee ja opettajien työ vaikeutuu, saattaa sillä olla negatiivisia vaikutuksia myös koulutusviennin näkökulmasta.

TAULUKKO 5. Kotimaan koulutuskentän vaikutus

	SWOT-pääloukat	Pääkategoria
Positiivista	Korkeakouluilla laadukasta sisällöntuotantoa, osaamis- potentiaalia, toteutusta eri oppi- laitoksissa Syntyneitä ekosysteemejä yritysten, korkeakoulujen ja ministeriöiden välillä Peruskoulun reunaehdot hy- vät, laadukasta opetusta	Kotimaan koulutuskentän vai- kutukset
Negatiivista	Korkeakoulujen opetustarjon- ta, resurssit, rakenne, valmius ja henkilöstö Koulutusleikkausten vaikutus perusopetuksen reunaehtoihin	

5.1.4 Hallinnollisten asetusten merkitys

Jotta koulutusvientä on mahdollista toteuttaa, täytyy tiettyjen hallinnollisten piirteiden tukea vientiä.

Vuonna 2010 hallinnon nähtiin olevan joustavaa ja yhteistoiminnallista. Lisäksi lakisäädösten muutos nähtiin mahdollistavan paremman koulutusvien-
nin, vaikka niiden koettiin vielä tässä vaiheessa rajoittavan sitä. Vielä vuonna 2010 OKM strategiassa todettiin, kuinka hankala koulutusala on ajatella ja tunnistaa liiketoiminnaksi, koska se on julkista palvelua (OKM 2010, 13).

Vuonna 2016 lakimuutokset esimerkiksi korkeakoulumaksujen osalta on mennyt eduskunnassa läpi ja tämän nähtiin vaikuttavan positiivisena piirteenä koulutusviennin edistämiseksi. Kuitenkaan vuonna 2016 hallinnon ei nähty olevan joustavaa ja yhteistoiminnallista kuten vuonna 2010 oli todettu, vaan

päinvastoin sen koettiin olevan hajanaista eikä edistävän koulutusvientiä liiketoimintana.

TAULUKKO 6. Hallinnollisten asetusten merkitys

	SWOT-pääloukat	Pääkategoria
Positiivista	Lakimuutosten positiivinen vaikutus koulutusvientiin	HALLINNOLLISTEN ASETUSTEN MERKITYS
Negatiivista	Epätietoisuus kentän toimijoista, yhteistyö korkeakoulujen, yritysten, Finpron ja ministeriöiden välillä heikkoa	

5.2 Ehdotukset koulutusviennin kehittämiseksi

Tutkimuksen toinen tutkimuskysymys oli asetettu koulutusviennin kehittämisen näkökulmasta. Halusin tietää, millaisia esityksiä haastateltavilla olisi koulutusviennin vahvistamiseksi. Seuraavaksi esittelen aineiston tuloksia aineistosi-taattien avulla. Pääteemoiksi muodostuivat yhteistyön kehittäminen, korkeakoulujen toiminnan tehostaminen ja koko koulutusviennin rakenne.

5.2.1 Yhteistyön kehittäminen

Yhteistyön kehittäminen ja lisääminen oli yksi näkökulma koulutusviennin edistämisen tukemiseksi. Yhteistyötä painotetaan myös OKM 2016 (2016, 3) tiekartassa toteamalla, että ”Suomalaisten vahvuus on julkisen ja yksityisen sektorin toimiva yhteistyö sekä koulutuksen ja tutkimuksen läheiset linkit työelämäyhteistyöhön ja tuotekehitykseen. Laajoihin yhteistyöverkostoihin kuuluu luontevasti isoja ja pieniä sekä uusia ja vanhoja yrityksiä ja oppilaitoksia.” Haastatteluissa tuli kuitenkin ilmi, että yhteistyö ei ole kovin tuottavaa, joten millaisia esteitä yhteistyössä esiintyy?

Jokainen haastateltavista koki yhteistyön tärkeäksi, mutta esteinä sille olivat esimerkiksi liika yksinyrittäminen, siitakin huolimatta, että volyymit, eli yritysten voimavarat ja osaaminen, eivät riittäisi kaupan toteuttamiseen. Kentällä nähtiin *vähän turhankin sisäistä kilpailua yhtiöiden välillä*. Suomi nähtiin pienenä maana, jossa paremmaksi vaihtoehdoksi koettiin lähteä viemään koulutusta yhtenä rintamana kuin pieninä yksiköinä. Työhön kaivattiin sitoutuneisuutta, jotta luottamus yritysten välillä kasvaisi ja *selkään puukottamiselta* vältyttäisiin. Täyttä kilpailemattomuutta ei kuitenkaan koettu hyvänä, sillä *pitää olla tervettä kilpailua [...] mutta että se tehtäis se liikkuminen sinne markkinoille sellasen yhteiseisenä eforttina*. Myös vuoden 2010 tehdyssä strategiassa esiintyvä yhden luukun-periaate nähtiin olevan *epäterveen markkinoiden jakaja*, ja koettiin, että:

se generoituu sellanen organisaatio ihan välittömästi, se tuudittautuu sellaseen hyöön olon tunteeseen, ja kuitenkin kun toimijoita pitäis tulla asiantuntemusta ympäri valtakuntaa niin mä pelkään, että tällänen yhden luukun-malli monopolisoituu, myös sinne sisällön tuotantoon, jolloin kaikki ei pääse niin kun kilpailemaan, myöskään siinä. (H3)

Vuonna 2010 tehdyssä strategiassa Suomen sisäiseksi heikkoudeksi nähtiin osaamiskentän hajanaisuuden ja hajanaisuus jatkuu edelleen. Esityksiä yhteistyön parantamiseksi nähtiin koulutusvientiseminaarien järjestäminen, jossa alalla työskentelevät yritykset, korkeakoulut ja siitä vastaavat ministeriöt voisivat kertoa osaamisestaan, kiinnostuksen kohteistaan, tiedoistaan ja taidoistaan. Näin tietoa tulevista ja jo meneillään olevista yhteydenotoista saataisiin paremmin kiinnostuneiden tietoisuuteen ja korkeakoulut ja yritykset voisivat löytäytyä yhteen. Tämänkaltainen kolmiosainen seminaarisarja koulutusviennin kehityksestä on toteutettu Suomalaisen oppimisasiäamisen verkosto ry:n toimesta vuosien 2016 – 2017 välillä (fcl 2017).

Lisäksi esitettiin, että koulutusviennin mahdollisuuksista voisi Suomessa keskustella kouluilla VESO-päivien yhteydessä ja ulkomailla järjestetyissä tilaisuuksissa pitäisi olla vahvemmin esillä. Eräs haastateltava kertoi kokemuksistaan näin:

No sitten siellä oli suomalaiset oli yhdessä sellasella ständillä, monta suomalaista toimijaa, yrityksiä. Niin mun kokemus oli se, että mun piti ite mennä kysymään niiltä ihmisiltä, että mä sain tietoo jostakin. Että kun mä vertasin mitä mä sieläl muualla kiersin niin muhun otettiin kontaktia. Ja että ne ei ollu riittäväen selkeesti

siinä esillä, että esimerkiksi vasta sen reissun jälkeen mulle selvisi, että siellä olisi ollut sellaisia toimijoita, joiden kanssa mä olisin halunnut keskustella, mutta kun mä en edes tajunnu ketä ne on et kenen kanssa mun olisi pitänyt jutella. (H1)

Vaikka valtion yhden luukun- periaatetta ei itsessään toivottu, nähtiin kuitenkin jonkinlaisen kattojärjestelmän olevan tarpeen. Yritystä tämänkaltaisen organisaation rakentamiselle on ollut, on erilaisia yhteenliittymiä, erilaisia kattoorganisaatioita, sateenvarjoja joitten alle pyritään keräämään toimijoita, mutta, mutta valtakunnan tasolla nää ei oo niin kun vakiintunut. Yhteistyön ja jonkinlaisen kattoorganisaation hyöty tulisi esille etenkin uusien vientimaiden näkökulmasta, sillä:

[...] ei oo mitään syytä, että jokainen matkustaa saman asiakkaan luo vaan jakaa täällä ne projektit mitä tulee. Ja sitä jaettavaa on paljon, Suomen imago on niin hyvä. -- Ja että kun joku osaa siellä jo toimia niin miksi me ei hyödynnettäis sen osamaista, miks mä lähden sinne ite kattoo ja viis vuotta sitten että miten mä oppisin sen Kiinan kulttuurin kun joku sen osaa jo. Että siinä se ekosysteemin merkitys kasvaa, että hyödynnetään toinen toisiamme. Että se on win-win-tilanne (H7).

Yhteistyö mahdollistaisi suurella volyymilla tehdyt hankkeet, jolloin maksettava summa olisi isompi ja jolloin jokainen osallistuja saisi sopivan palkkion työstään. Sama todetaan myös OKM koulutusviennin strategiassa (OKM 2010, 13). Tällöin projektin täytyisi olla esimerkiksi kokonaisen koulukonseptin vieminen uuteen maahan. Koska kyse on voittoa tavoittelevasta liiketoiminnasta, haasteeksi voi syntyä se, että *kun kakun jakajia on niin paljon, se siivu jää niin pieneksi. Tai sanotaan, että se hinta nousee niin korkeaksi, että kauppoja ei synny.*

Myös moniammatillinen yhteistyö nähtiin tärkeänä. Näin kaikkea osaamista ei tarvitse olla yhdessä yrityksessä, vaan kilpailuttamalla yrityksiä saataisiin paras mahdollinen kokonaisuus koulun rakentamiseksi. Tämä vaatisi erilaisten operaattoreiden tai managerointifirmojen syntymisen:

meillähän on erilaisia tämmösiä alakohtaisia konsultteja, jos vois sanoa, eri toimijoiden kanssa ja niissä sitten eri korkeakouluja, yrityksiä, teknologiayrityksiä, muiden alojen firmoja, arkkitehtuuria, sisustusta, kielikoulutusta, oppimateriaaleja. Eliikkä niin jokainen yhtiö muodostas sellasia isompia ryppäitä ja jokainen vastaa siinä omasta siivustaan ja näin ettei enää mennä siihen kyräilyyn ja kauheeseen kilpailuun, vaan osataan tehdä niin kun yhteistyötä. (H3)

Tällä hetkellä tämän kaltaisia yrityksiä ovat esimerkiksi EduCluster Finland, Finland University ja Finnish Consulting Group.

Koulutusviennin ja kehitysyhteistyön koulutusnäkökulman yhtäläisyyksistä ja mahdollisesta yhteistyöstä kysyttäessä olivat vastaukset samoilla linjoilla. Osa haastateltavista koki, että etenkin osaamispääoma on näillä aloilla samankaltaista:

*Se asiantuntijuus sinänsä on ihan sama, samaa perustuuko se markkinavoimilla toteutettuun vai kehitysyhteistyörahoilla, niin ei se asiantuntijuus siellä mihinkään muutu. Että toivottavasti se nähtäis enemmänkin sellasen koulutusalanasi-
antuntijuutena, mikä sitten näyttäytyy eri, erilailla eri sektorilla. Mutta että siellä on sitä yhteistä. Ja toisaalta jos tulee koulutusvienninkentältä, niin kun toimitaan siellä hyvin niin se voi poikia meille lisää sitten kehitysyhteistyökentillä. On kysyntää ja sitten toisaalta kehitysyhteistyökenttä voi poikia koulutusviennin.
(H2)*

Mä näkisin, että meillä on hyvin annettavaa tässä koulutussektorin kentälle, että meidän täytyy löytää sellasta nopeatoiminnan, edullisia ratkaisuja myös sinne kehittyville maille. (H7)

Koulutusviennin ja kehitysyhteistyön markkinoinnin ja liiketoiminnan näkökulmat tulivat haastatteluissa esille: *Ne vois olla toisia tukevia. Että se mitä jos nyt aatellaan koulutusviennin puhtaasti tälleen markkinatalousnäkökulmasta, niin siellä mitä hyödiä käytänteitä on opittu niin toivottavasti niitä samoja käytänteitä voitais käyttää sit myös kehitysyhteistyöprojekteissa. Lisäksi pohdittiin, kuinka tilannetta olisi pitänyt tarkastella jo useita vuosia sitten:*

Kun PISA- tulokset alkoi nousta, niin samaan aikaan meidän kehitysyhteistyö ja opetusneuvosta meni alas. niiden olis pitänyt mennä samaan suuntaan ja vähvistää, koska sillä me oltais saatu sitä prestiisiä ja imagoa, ja sit oltais saatu niissä kehitysyhteistyöprojekteissa oltais saatu hirmunen referenssejä ja siten koulutettua asiantuntijoita kansainvälisiin töihin. mutta me missattiin se täysin. [...]. Miettikää tätä, että meidän tunnetaan koulutusmaana ja te ajatte kehitysyhteistyössä koulutuksen. Että ihan väärä. (H8)

Kun verrataan kehitysyhteistyörahoituksen määrä muutosta, nousivat määrärahat 1980-luvun puolivälin jälkeen ja Suomi oli etulinjassa viemässä opetusosaamistaan eri hankkeiden parissa. 1990-luvun laman ja budjettikriisin myötä määrärahoja leikattiin yli 50 % eikä kehitysyhteistyön kautta toteutettuja koulutusvientipalveluja ole sen myötä saatu samalle tasolle (Kokkala, 2002, 192-196.)

5.2.2 Korkeakoulujen toiminnan tehostaminen

Huoli yliopistojen toiminnasta ja valmiudesta toteuttaa koulutusviennin nousi esille usean haastateltavan kohdalla. Aiheesta todettiin muun muassa, että *se kätkee sen ongelman siinä, että tota siitä jäi niin ku tunnistamatta [vuonna 2010] ni-*

menomaan tää korkeakoulujen kehittyminen, ja edelleen pelko korkeakoulujen valmiudesta mietitytti: onko siellä koneistot nyt kunnossa siellä yliopistossa ja korkeakouluissa, se mua vähän hirvoittaa. Joidenkin yliopistojen nähtiin kuitenkin muuttaneen toimintaansa, mikä näkyy esimerkiksi Finland Universityn luomisessa. Esille tuli näkökulma etenkin koulutusviennistä investointina ja markkinoinnin tärkeys puhututti useita haastateltavia:

Mikä tässä mun mielestä on hälyttävintä, on se, että niin kukaan yliopisto, no rahatilanne on mikä on, mutta kukaan ei ajattele kuitenkaan lähtökohtaisesti, että tää on investointi ja tarvitaan resursseja lisää. [...] Se markkinointi on ihan toista [...] jotka on kiinnostuneita sen takia, koska koulutus on ollu ilmaista. Ja nyt sun (korkeakoulujen) pitää perustella, olla markkinoilla niiden samojen yliopistojen kanssa jotka perii, miksi Suomi sais sitä [opiskelijoita] sitten sisään. Se vaatii paljon aktiivisuutta ja investointeja niihin resursseihin. (H8)

Lisäksi koko korkeakoulujärjestelmää arvosteltiin sen jäykkyyden takia:

Kaikki lilluu siinä omassa liemessään ja ei tehdä yhtään mitään, ellei oo pakko, siinä suhteessa mä jotenkin haluisin täydellistä räjäytystä koko korkeakoulukenttään ja meidän pitää investoida markkinointiin ja kaikkeen tähän tuotantoon ja muuta, muuten me ei pärjätä. Oon mä kuulu sellasia kommentteja yliopistoista, että ihan sama tuleeko yks vai sata, ei se heitä heilauta, ei he aio tehdä sen eteen enempää kuin aiemminkaan. (H3)

Esille tuli myös korkeakoulujen tapa toteuttaa koulutusvientiä työntekijöidensä muun työn ohessa:

Et se pitäis olla ihan oma instanssissa eikä niin että irrotetaan [henkilön nimi] etä ootko nyt kaksi viikkoo, otatko nyt ton asian. Vaan se pitäis olla niin että tässä on sulle vuosipalkka ja suunnittelu ja tee. Ettei sitä kukaan oman työn ohessa tee. Tai jotkut yliopisto-opettajat, että se on musta naurettavaa, että raavitaan, että meille tulee nyt vieraita ja että sitte ihmiset raapii siinä 1600h työaikaansa, että otatko sä niitä neljä tuntii vastaan tossa ja sä neljä tuntia tuolla. Ettei se oo pitkänteistä koulutusvientiä. (H4)

Opettajankoulutuksen rakenne ja kurssit mietityttivät myös joitakin haastateltavia. Koska koulutusvienti kaipaa liiketoimintaosaamisen lisäämistä, asiaa kysyttäessä esille tuli liiketoimintaan valmentavien kurssien lisääminen luokanopettajakoulutukseen: *No opettajakoulutukseen ei kuulu liiketalouden perusteita lainkaan, et alkaen siitä. Useat haastateltavat esittivät kuitenkin koulutusvientiin tarvittavien taitojen lisäämistä vapaavalintaisina kursseina opiskelijoille.*

Yliopiston ja sen henkilökunnan tasolla liiketoimintaosaamisen kehittäminen ja korkeakouluopettajien koulutus koulutusviennin opettajiksi nousivat

ehdotuksissa esille. Koulutusvientikouluttajien työ on monen asian hallitsemista:

[...] osaajia ja tekijöitä ei ole kovin paljoa. Se vaatii erityyppistä osaamista. Tyypillisesti koulutusvientikoulutuksessa sen kouluttajan, varsinkin sen mikä tapahtuu ulkomailla, niin se yksittäisen täytyy hallita erityyppiä sisältöalueita. Hänen pitää pystyä sen koulutuksen aikana pitää työpajaa arvioinnista, oppijalähtöisyydestä, opetussuunnitelman rakentamisesta -- jos yks asuintuntia toteuttaa koko koulutuksen, tai vaikka kaksi asiantuntijaa, niin heillä on hallussa koko oppimisprosessi. (H5)

Lisäkursseille on siis kysyntään aina opiskelijoista koulun henkilökuntaan asti.

5.2.3 Koulutusviennin rakenne

Koulutusvienti kuuluu palvelukaupan piiriin (Ulkoasiainministeriö, 2013, 16), joten hyvä koulutusvienti on asiakaslähtöistä toimintaa. Keskustelua on käyty koulutusviennin tuotteista tai tarkemmin niiden puuttumisesta (Schatz 2016, 141). Huoli tuotteiden puuttumisesta esiintyi osalla haastateltavista:

Että liian usein meillä silleen että kun tulee jotain kysyntää niin meillä myydään sellainen räätälöity palvelu, jossa sitten laskutetaan kaikki tuotekehityspalvelut ja kaikki muut ja sitten mietitään että tulipa tästä hintava tuote (H6)

Mutta koska asiakaslähtöisyys vaikuttaa tuotteiden kehittämiseen, eikä valmiiden tuotteiden kehittäminen näin ollen ole helppoa, tuli haastatteluissa esille, kuinka erilaisia muutettavia moduulirakenteita hyväksi käyttäen voitaisiin luoda pohjaa tietynlaiselle tuotemyynnille:

Viisasta on se, että siellä on tiettyjä modulaarisia rakenteita, et sulla on vaikka ohjelma, joka koostuu 20 palasta ja sä voit hyödyntää, yhdistää niitä tiettyjä palasia. Eihän muuten, ei se oo liiketoimintalähtöistä eikä järkevääkään toimintaa, jos sulla ei oo monistettavuutta vaan aina keksisit pyörän uudestaan. Sähän hukkaisit kaikki sisäiset resurssit siinä ja ikään kuin kännattavuuden ja katteen (H3)

Erilaisiksi tuotteiksi nimettiin ammattikorkeakoulujen puolella kandidaton ja yliopiston puolella maisterivaiheen tutkinnot, opettajankoulutus, varhaiskasvatus ja kokonaisen koulukonseptin tuottaminen sisältöineen ja rakennuksineen. Etenkin ammatillinen koulutusvienti on herättänyt maailmalla kiinnostusta, ja Suomessa siihen on vastannut Omnia, joka on Espoon seudun koulutuskuntayhtymä. Omnia on saanut Opetushallituksesta rahoitusta koulutusviennin edis-

tämiseksi ja on lisäksi luonut Omnia Education Partnerships Oy:n vastaamaan kasvavaan kiinnostukseen (Omnia 2017).

Myös yhteistutkinto suomalaisen ja ulkomaisen yliopiston välillä oli yksi ehdotus tutkinnon suorittamisen helpottamiseksi. Näin kandidaatintutkinnon voisi suorittaa omassa kotimaassaan ja maisteriohjelman Suomessa. Muutenkin yhteistyö maiden välillä nähtiin tärkeäksi niin korkeakoulutusvaiheessa kuin viennissä ylipäätään. Koska esimerkiksi oppimateriaalit tulisi suunnitella aina kohdemaan kulttuurin mukaan, voisi yhteistyötä vientimaan toimijoiden kanssa tehdä laajemmin.

Pitkäjänteisen toiminnan takaamiseksi suomalaisten opettajien vienti ulkomaille koettiin kestävämmäksi. Tuotteista haluttiin saada helposti skaalautuvia, jolloin niiden tuottaminen olisi yksinkertaista ja sitä kautta myös halvempaa. Myös FCG:n tekemässä Koulutusvientiselvityksessä skaalautuvuus nähdään tekijänä, joka mahdollistaa kustannustehokkaan toiminnan etenkin tietotekniikan näkökulmasta (ICT-osaaminen) (FCG 2012, 26). Tällöin tuotteita ei tarvitse keksiä joka kerta uudestaan, vaan tuotekehitystä ja määriä voidaan lisätä yksinkertaisemmin. Vaikka opettajien vienti koettiin tuovan työpaikkoja suomalaisille opettajille, herätti se myös huolta kestävämyydellään:

[...] fyysisesti niitä opettajia [suomalaisia] ei tarvita, vaan ne paikalliset opettajat ottais homman haltuunsa ja viemään hommaa eteenpäin, että olis pilotti jolla näytettäis, että homma on mahdollista. Sitten saatais hallitukset (vientimaissa) innostumaan että hei, tää toimii, että muutetaan näitä omia kouluja samaan suuntaan. [...] Mutta mä en usko sellaseen, että näitä kouluja pyöritettäis pelkästi ulkomalaisin voimin, se ei oo kestävä. Se olis tietysti hyvää ja mahtavaa liiketoimintaa, mutta tuo elementti, että se olis kestävä niin siihen pitää saada paikallinen taho mukaan alusta lähtien. (H8)

Lisäksi ehdotuksena koulutusvientiin laskevaksi sisällöksi ehdotettiin kaikki koulutuksen tai kouluttamiseen liittyvien tekijöiden myyminen, kuten esimerkiksi asennusosaamisen tietotaidon vieminen Koneen hissien korjauksessa: *Tai kun hissejä viedään niin viedään hissiasentajakoulutusta paikallisille [...] ja on olemassa niin kun paikalliset verkostot siihen, mutta niiltä pitää edellyttää tiettyä niin kun osaamistasoa, että ne osaa huoltaa Koneen hissejä.* Osa näki kuitenkin koulutusvientin olevan vain eri koulutusasteiden viemistä.

Korkeakoulujen tutkintotodistukset ovat muuttumassa koko maassa maksullisiksi 1.8.2017 (OKM 2016, 10). Osa haastateltavista laskee tämän koulutusvienniksi ja osa lisäsi siihen kuuluvaksi opiskelijoiden elämiseen, kuten ruokaa ja asunnon vuokraan, käyttämät rahat:

[...] se on iso määrä, kun ajatellaan, että aletaan puhua tuhansista tulojoista. Ja sitten sä voit kertoa ton noin kahdella ja puolella niin saadaan se luku minkä noi opiskelijat jättää muuna rahana; asuminen, eläminen ja jne. Niin puhutaan ihan erilaisesta koulutusviennistä ja tää on niin kun toistuvaa. Ja tähän on sama perusrakenne, jos me tarkastellaan sellaisia maita, jotka on todella hyvin menestyviä, Australia, Uusi-Seelanti, Englanti, Hollanti, Tanskaakin, niin siellä tää tutkintomyynti on se perusta. [...] Ja siitä syntyy se volyymin isous ja merkittävyys, ja sille tielle me ollaan Suomi tässä nyt menössä, täs tutkintomyynnissä, se on tukijalka. (H8)

Osa taas koki, että tutkintotodistusten myynnillä ei juuri koulutusviennin näkökulmasta ole merkitystä:

No mä en oo oikeestaan sitä edes tähän koulutusviennin osiaan laskenut, vaikka se on tätä meidän maan sisäistä juttua, että tietenkin se on hyvä kun saadaan rahaa siitä kun siitä opiskelijoita tulee [...] ei meilläkään kuitenkaan niin paljon niitä paikkoja ole, että ei siitä sellasta rahasampoja tule. Mutta en oo kuitenkaan silleen aatellu, ne on kuitenkin meidän sisäisiä juttuja. (H7)

Lakimuutokset avaavat koulutusviennille uusia mahdollisuuksia toteuttaa vientiä, mutta se, kuinka toimijat haluavat hyödyntää sen luomat mahdollisuudet, pitäisi selvittää tarkemmin.

6 POHDINTA

6.1 Tulosten tarkastelu

Globalisaatio ja kansainvälistyminen ovat aikaamme kuvailevia ilmiöitä, jotka ovat vaikuttaneet myös koulutusviennin kehitykseen. 1990-luvun alkupuolella alkanut muutos on vaikuttanut niin talouden, yhteiskuntien, palveluiden kuin myös yksittäisen ihmisen kokemukseen maailmasta ja sen mahdollisuuksista (Wiggan, 2009, 23). Suomi tunnetaan koulutuksen maana ja kansainvälisyys on tuonut koulutusvientimarkkinat myös Suomeen.

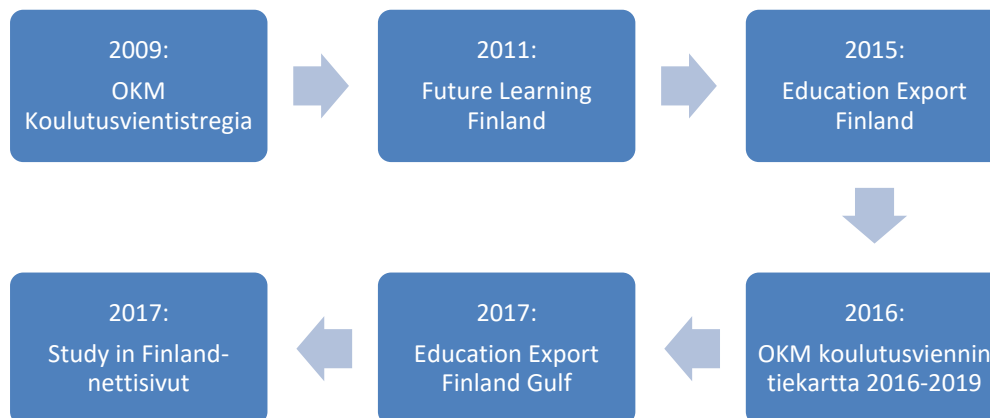
Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että koulutusvientä nähdään edelleen kiinnostavana vientialana, mutta toiminta viennin kehittämiseksi ei kuuden vuoden aikana ole ollut odotusten mukainen. Vuonna 2010 Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämän koulutusvientistrategian mukaan koulutusviennillä on olemassa maailmalla kysyntää ja Suomella on mahdollisuus vastata siihen. Suomen hyvä imago ja mahdollisuudet toteuttaa ja kehittää koulutusta nähtiin hyvinä. Heikkouksina koettiin liiketoimintaosaamisen, kumppanuuksien ja henkilöstön puute. Lisäksi korkeakoulujen strategioita toteuttaa koulutusvientiä epäiltiin. Tämän tutkimuksen mukaan vuonna 2016 suomalainen koulutusvientä nähdään edelleen kiinnostavana alana, mutta etenkin liiketoimintaosaaminen ja yhteistyön puute hiertävät vientiä edelleen. Kuuden vuoden aikana nähdään syntyneen yhteistyötä toimijoiden välillä, mutta ne koettiin riittämättömänä.

Toinen tutkimuskysymys oli asetettu viennin kehittämisen näkökulmasta. Tavoitteenani oli selvittää, millaisia ehdotuksia asiantuntijoilla oli viennin edistämiseksi. Teemaksi nousivat yhteistyön kehittäminen, korkeakoulujen toiminnan tehostaminen ja koulutusviennin rakenteiden kehittäminen. Tilanteen parantamiseksi esitettiin muun muassa seminaarien järjestämistä, koulutusvienti-kouluttajien kouluttamista, yliopistojen lisärekrytointia koulutusviennin toteut-

tamisen helpottamiseksi, yhden luukun- periaatteesta luopumista ja skaalautuvuuden takaamista.

Uusi toimiala vaatii aina resursseja sekä innovatiivista otetta, jotta markkinoinnin kautta pystytään luomaan vakaa pohja viennille. Jos mietitään syitä, miksi koulutusvientä ei ole onnistunut saavuttamaan sille vuonna 2009 asetettuja tavoitteita, voidaan nähdä juuri edellä mainituissa elementeissä olleen puutteita. Koulutusvientiä ei haluttu lähteä viemään eteenpäin sen vaatimalla vakaavuudella, jota se olisi tarvinnut onnistuakseen. Haastatteluissa tuli esille PISA:n luoma kiinnostus ja imu, joka riitti tietyn aikaa. Tähän markkinaimuun ei yritykset halua enää turvautua, vaan nyt on lähdeittä itse kehittämään myyntiä. Tämä vaatii kuitenkin rohkeutta investoida ja osaamista markkinoinnin ja myynnin puolella.

Valtion tekemät toimet ovat muuttuneet lyhyen ajan sisällä nopeasti. Kun aloitin tutkimuksen kirjoittamisen syksyllä 2016, löysin epämääräisesti toteutetut nettisivut suomalaisesta koulutusviennistä ja suomalaisen koulun rakenteista. Nyt nämä sivut ovat kadonneet ja tilalle ovat tulleet StudyinFinland.fi-sivusto, jossa tarjotaan tietoa suomalaisesta koulutuksen rakenteesta. Sivuja operoi Opetushallitus, joka vuoden 2017 alusta on yhdistynyt CIMO:n kanssa. Lisäksi koulutusviennin suurlähettilääksi on syyskuussa vuonna 2016 nimetty Marjanne Huusko. Hänen tehtäviinsä kuuluu koulutusvientikentän koordinointi ja myyntityö (UKM 2016.) Valtion koulutusvientiin tehdyt kasvuohjelmat ja edistämistoimet näkyvät koontina kuviossa 3.

KUVIO 3. Julkisen hallinnon koulutusviennin kehittämistoimet

Kuviosta 3 on helppo havaita, kuinka suuri osa muutoksista on tehty lähivuosien aikana. Koulutusvientiin ollaankin panostettu nyt entistä enemmän vuoden 2016 tehdyn tiekartan jälkeen.

Suomalaista koulutusta on tultu ihailemaan jo vuosia. Useat ryhmät käyvät eri kouluilla tutustumassa ja haastattelemassa opettajia ja rehtoreita. Arki kouluissa on kuitenkin hektistä ja opettajien aika menee opettamisen lisäksi lisääntyneisiin työtehtäviin (Pahkin, Vanhala & Lindström 2007, 58). Kun koululla käy vierailijoita, tuo se lisätyötä myös opettajille. Kun tähän lisätään opetuksesta leikatut määrärahat, kiireinen aikataulu ja työn vaativuus, saattaa opettajien kokemukset vierailijoista olla kielteiset, jolloin opettajien asenne koulutusvientiin ei esiinny positiivisena. Lisäksi jos pohditaan koulutusleikkausten vaikutusta koulutukseen ylipäätään, vaarana on oman potentiaalimme sekä laadukkaan koulutustason romahtaminen kaikilla koulutusasteilla. Siksi meidän pitäisi pitää hyvää huolta opettajista ja heidän jaksamisestaan, jotta oma koulutustasomme ei kärsi.

Vuonna 2016 kotimaan koulutuskenttää nähtiin laadukkaana ja etenkin sisällöntuotannosta vastaavat korkeakoulut koettiin tarjoavan hyvälaatuisia tuotteita. Siitä huolimatta korkeakoulujen valmius tuottaa koulutusvientiä nähtiin olevan heikkoa. Korkeakouluilta puuttuu koulutusvientiä vaativat strategiat eikä esimerkiksi henkilöstöä ole palkattu toimimaan vain koulutusvientiä vas-

taavissa tehtävissä. Nyt korkeakoulujen henkilökunta toimii koulutuksen viejinä oman työnsä ohessa, jolloin kovin kestävästä asetelmasta ei voi olla kyse. Uusien toimihenkilöiden palkkaaminen nähtiin tässä tapauksessa investointina, johon korkeakoulujen kannattaisi panostaa.

Strategioiden puutteen lisäksi korkeakoulut eivät tarjoa opintoja koulutusvientikouluttajille ja muutenkin monialaista yhteistyötä tiedekuntien välille esimerkiksi kurssivalinnoissa olisi syytä lisätä. OKM 2016 tiekartassa yhdeksi painopisteeksi on nostettu koulutusviejien kouluttaminen ja koko koulutusviennin onnistumisen takana tulisi olla motivoituneet ja osaavat tekijät. Muutokset vaativat usein investointeja, mutta olisiko näitä muutoksia mahdollista tukea valtiontasolla? Koulutusleikkaukset vaikuttavat myös korkeakouluihin ja jotta korkeakoulut pääsisivät paremmin alkuun koulutusvientikentällä, olisi rahavirran osoittamista mietittävä mahdollisesti uudelleen. Olisikin syytä pohtia miten me koulutuksen näemme? Jos koulutus koetaan olevan pelkkä kuluja tuottava instituutio, voi siitä huoletta leikata ylimääräisenä nähdyt kulut pois. Jos taas näemme koulutuksen olevan investointi tulevaan, eikö lisäinvestointin olisi paras vaihtoehto muuten heikossa taloustilanteessa (Ertola & Väisänen, 1997, 16.)

Yksi hallinnollisista piirteistä, joka mahdollistaa koulutusviennistä saatavien tulojen lisääntymisen, on lukuvuosimaksujen periminen. Niiden myynti on ollut mahdollista ulkomailla jo useita vuosia ja se onkin muissa maissa muodostunut yhdeksi tärkeimmistä tulonlähteistä koulutusviennissä. Tuloksissa ilmeni, että myös Suomen osalta odotukset ovat suuret, mutta myös huolen onnistumisesta ilmeni useassa haastattelussa. Jos yliopistot eivät lähde tehokkaasti markkinoimaan omaa osaamistaan ja opetustarjontaansa, tuloksia ei tietenkään synny. Esimerkkiä voisi ottaa Ruotsista, jossa tutkintotodistusten maksullisuus vaikutti opiskelijamääriin laskevasti, mutta jossa määrät on nyt saatu palautettua lähelle entistä (OKM 2016, liite 1, 3).

Kaikki haastateltavat eivät kuitenkaan nähneet tutkintotodistusten myynnin olevan merkityksellistä koulutusviennin kehittymisen kannalta. Jos tutkintotodistusten myynti on maailmalla keskeisessä osassa koulutusvientiä, niin

miksi se ei Suomessa voisi toimia? Juurikin Ruotsissa Lundin yliopistossa vuonna 2016 kansainvälisten opiskelijoiden määrä oli 21,448 opiskelijaa (Lund University 2016). Voisiko yliopistot ottaa heidän toimintatavastaan mallia, jolloin tutkintotodistusten myynnillä olisi merkitystä?

Jos tutkintotodistusten myynnin merkityksestä ei oltu yhtä mieltä, ei tuloksissa ilmennyt täyttä selvyyttä myöskään sille, mitä on koulutusvienti. Haastatteluissa tuli esille koulutustyyppinen konsultointi, jota tapahtuu esimerkiksi uusia suomalaisia laitteita ulkomaille vietäessä. Tämänkaltainen tilanne syntyy, kun vientimaassa asuvat työntekijät pitää kouluttaa välineiden käyttöön ja niiden huoltoon. Lasketaanko tämä koulutusvienniksi? Ongelma syntyy siinä kohdassa, kun edes koulutusviennin alalla toimivat henkilöt eivät ole samaa mieltä siitä, mitä me viemme, kun kyseessä on koulutusvienti. Tämän päätöksen tekeminen on tärkeää, jotta on mahdollista saada laskettua, millaisella volyyymillä koko koulutusvienti toimii. Jos alan toimijat eivät osaa määritellä mitä koulutusvientiin kuuluu, on toiminta epäsystemaattista ja tuloksia mahdotonta parantaa.

Vastauksena kysymykseen pitäisi olla ne maat, jotka koulutusvientiä ovat toteuttaneet menestyksekkäästi useita vuosia. Finpron teettämän koulutusvientiselvityksen mukaan, jossa tarkasteltiin koulutusviennissä onnistuneita maita (Hollanti, Saksa, Norja, Iso-Britannia, Uusi Seelanti, USA), keskeisiksi palveluiksi/tuotteiksi nousivat: tutkintokoulutuksen myynti, tutkinnonantooikeudet/tutkintojen vastaanotto, englanninkielinen koulutus ja kielitutkinnot, kohdemaan oman kielen koulutus ja tutkinnot, yksittäiset kurssit, koulureformien konsultointi, opettajien osaamisen kehittäminen, internet - pohjaiset kurssit ja tutkinnot ja ulkomaiset kampukset (Finpro 2016, 40). Tässä listauksessa ei ole otettu huomioon erilaisten yritysten toteuttamaa koulutusta kohdemaassa. Tämän tyyppiselle kouluttamiselle on varmasti tarvetta, mutta koulutusvientiin sitä ei kannata tämän näkökulman valossa laskea, koska näin ei toimita muissaakaan koulutusvientiä toteuttaneissa maissa.

Olennaisinta olisi osata päättää, mikä on Suomen valtti koulutusviennissä. Jos päätämme, että tutkintotodistusten myyntiin ei kannata panostaa, voivat

siihen käytetyt resurssit olla matalat. Jos päätämme, että koulutusviennin tärkein tuote on opettajankoulutus, tulisiko panostaa esimerkiksi opettajankoulutuslaitosten kehittämiseen ulkomailla? Koska Suomi on pieni maa, meidän ei kannata lähteä kilpailemaan alalla, jolla on parempaa osaamista muissa maissa. Keskitetään enemmän voimavaramme siihen, mille on tarvetta ja mitä me osaamme toimittaa paremmin kuin muut.

Koulutusviennissä myydään osaamista. Ei mitään suoraan, vaan muokaten ja luoden uutta. Tuotteet, ja oikeastaan koko kaupankäyntikulttuuri, täytyy osata muokata vientimaan kulttuurin ja ostajansa näköiseksi. EduCluster Finlandin kansainvälisen toiminnan johtaja Elise Tarvainen on todennut Ylen haastattelussa, että "Itse uskon vahvasti, että suomalaista koulutusta ei voi viedä. Kun puhumme koulutusviennistä, puhumme osaamisen siirrosta. Puhumme siitä taustalla olevasta osaamisesta, jota suomalaisessa koulutuksessa on. Osaamisen siirtoon pitää joka asiakkaan kanssa neuvotella asiakkaalle sopiva tapa." (Keränen, 2012). Vaikka koulutukselle olisi tarvetta, ei se juurru vientimaahan, jollei huomioida koulua ympäröivää todellisuutta. Paikalliset elinolot ja kulttuuri tulee huomioida (Peltola 2007, 13), ja siinä ammattilaisia ovat maan oma väestö. Kiinnittämällä paikalliset ihmiset koulutuksen suunnitteluvaiheessa ja itse toiminnassa, on lopputuloksen helpompi onnistua. Näin luodaan kumppanuussuhteita, jotka ovat avainasemassa muutoksen ympärillä (Nummi, 2002, 112). Se kenen etua lopulta tavoitellaan koulutusviennissä, ei välttämättä ole yksinkertainen kysymys.

Haastatteluissa esiintyi myös huoli, millaisia eettisiä valintoja koulutusvientiä tehdessä pitää pohtia. Esimerkiksi nousi Saudi-Arabia, jossa useat länsimaiset ihmisoikeudet eivät toteudu. Saudi-Arabiaan ollaan kuitenkin toteuttamassa koulutusvientiä muun muassa opettajankoulutuksen ja ammatillisen opetuksen osalta. Vaikka nyt kohdemaan kulttuurin eettisyys aiheuttaa esteitä yhteistyölle, mitä muuta voisi tilanteen parantamiseksi tehdä? Suomalaiseen kulttuuriin kuuluu kuitenkin tietyt periaatteet, ja kohdemaan on ne hyväksyttävä, jos haluaa koulutuksen onnistuvan tavalla, jolla se Suomessa toteutetaan. Ei ole mahdollista ostaa jotain tiettyä ominaisuutta, ilman, että ymmärtää mitä

sen takana on ja miksi asiat ovat niin kuin ne ovat. Jos asiakkaan mielestä välitunnit ovat hieno uusi näkökulma, täytyy myös ymmärtää miksi välitunnit ovat tärkeitä. Tai miksi luokassa on sekä tyttöjä ja poikia. Miksi opettajalla on vapaus toteuttaa omaa ammattitaitoaan parhaalla kokemallaan tavalla ilman, että hänen tulee tehdä selvityksiä rehtorille. Näillä kaikilla ilmiöillä on takanaan ymmärrys vapaudesta ja luottamuksesta, tasa-arvoista ja kunnioituksesta.

Siksi muutoksen tarkastelu on myös tärkeä näkökulma koulutusviennistä puhuttaessa. Jokin suurempi muuttuu, kun koulutusta muutetaan. Koulu voi luoda itse yhteisöllisyyttä omassa ympäristössään (Nummi, 2002, 113), ja se voi olla alku jollekin suuremmalle muutokselle. Ensiksi muutos tapahtuu luokahuoneessa, oppilaiden toiminnassa. Muutos leviää vanhempiin, kun he huomaavat opetuksen toimivan. Kun muutosta on tapahtunut vanhempien ajatusmaailmassa, voivat he vaikuttaa yhteiskunnan asioihin omalla äänellään ja jaloillaan. Kulttuurin muutos koulutuksen kautta mahdollista, mutta kuten yksi haastattelijoista totesi: *jos mietitään ihan koko yhteiskuntakulttuurin muutosta, niin kyllä se halu pitää lähteä ihan ylhäältä, jolloin voidaan tehdä niitä ratkasuja.* Koulutuksen muutos on siis koko yhteiskunnan vastuulla ja etenkin valtaapitävien tulee ymmärtää, kuinka tärkeästä asiasta on kyse. Vaikka Suomessa koulut ovat julkisin varoin toimivia laitoksia, koulutusvientikoulut ovat usein yksityiskouluja, joiden toiminta perustuu liiketoiminnan ympärille. Kun koulut ovat yksityisten varojen varassa, kuormitus yhteiskunnallisesti on vähäisempää. On kuitenkin havaittu, että koulujen yksityistäminen ajaa eriarvoistumista, jolloin korkeamman sosioekonomisen tason perheet saavat hyvää, korkeatasoista opetusta, koska pystyvät maksamaan siitä suuria summia. Samaan aikaan julkisten koulujen taso laskee joka voi johtaa siihen, että erot yhteiskuntaluokkien välillä kasvavat. On arvioitu, että maailmanlaajuisesti koulutusala on ollut vuonna 2006 2,5 biljoonan dollarin arvoinen toimiala. Kuitenkin esimerkiksi Amerikassa opettajien palkat ovat naisvaltaisten alojen pienimpiä. (Wiggan, 2009, 26-27.) Mikä on koulutusviennin eettinen puoli eriarvoistumisen näkökulmasta?

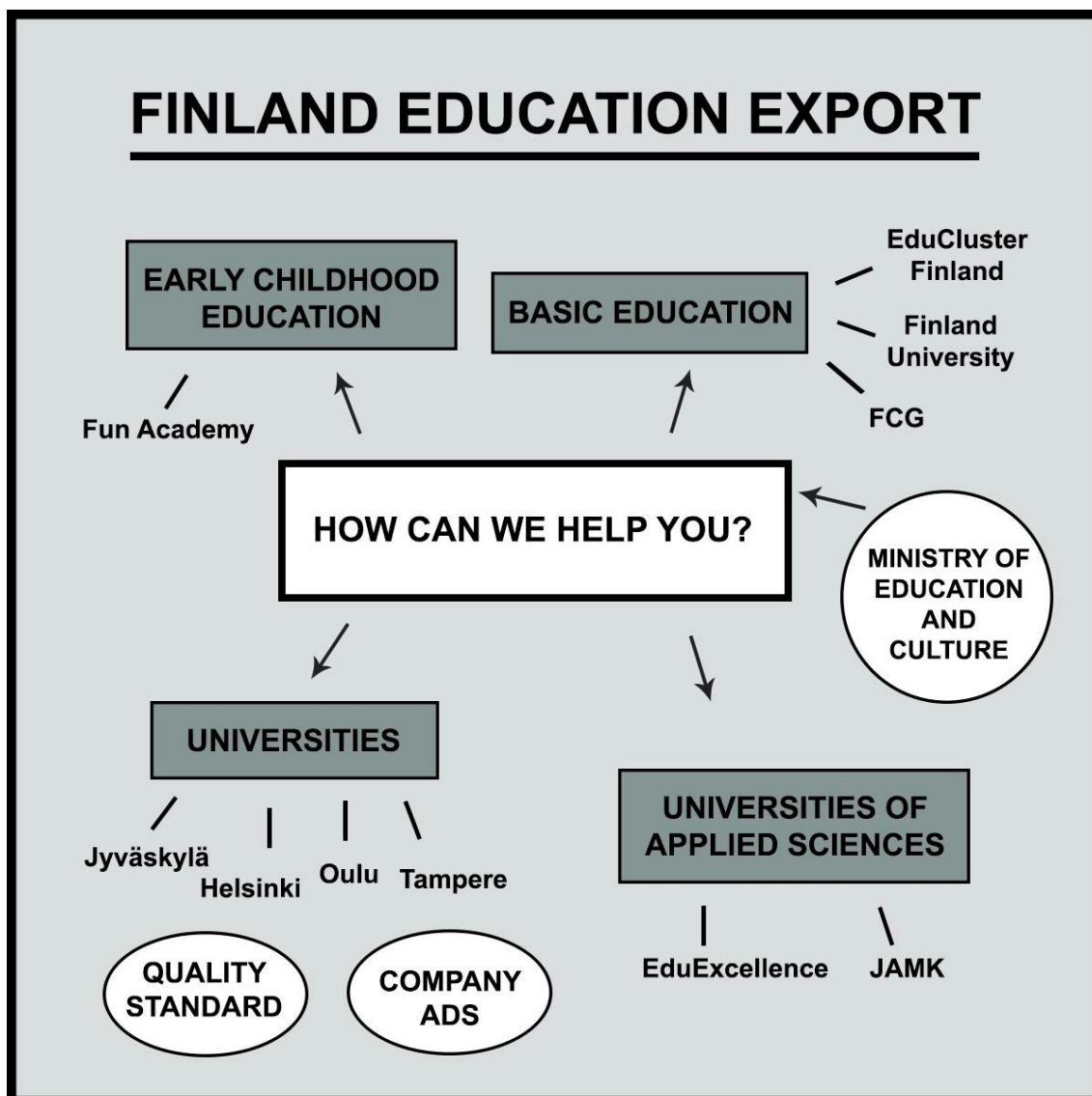
6.2 Johtopäätökset

6.2.1 Yritysten koulutusvientiklusteri ”Finland Education Export”

Yhteistyönpuute on vaivannut koulutusvientikenttää sen alkuajoista lähtien. Oman edun tavoittelu on mennyt yhteisen hyvä edelle jopa niin paljon, että se on jopa haitannut kaupanteossa. Jos jokainen yritys pyrkii pääsemään itsenäisesti markkinoille, voi kilpaileva maa viedä mahdollisuuden onnistua kaupanteossa. Tervettä kilpailua ei kannata haudata, mutta keinot ylipäätään päästä markkinoille on Suomen tilanteessa olennaista.

Asiasta on keskusteltu useita vuosia, ja esimerkiksi FCG:n (2012, 13) teetämissä raportissa todettiin jo vuonna 2012, että ilman yhteistyötä koko sektorin kompetenssi ja osaaminen jäävät hyödyntämättä. Valtion kasvuohjelmat (Team Finland ja Finpro) tekevät yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, mutta toimijoiden tulee täyttää tiettyjä kriteerejä, jotta he voivat osallistua kasvuohjelmiin. Tämä tuo tietynlaisia yrityksiä mukaan toimintaan, mutta mikä on pienten yritysten kohtalo? Haastatteluissa ja tuli ilmi, kuinka kasvuohjelmat eivät kykene organisoimaan koko koulutusvientikenttää ja projekteihin mukaan haluavat jäävät niiden ulkopuolelle. Kasvuohjelmien kankeutta on kritisoitu myös julkisesti (Larsen, 2016, Saarinen 2016). Todennäköisesti kasvuohjelmien puutteiden takia on syntynyt kaksi erilaista katto-organisaatiota, jotka kokoavat koulutusviennistä kiinnostuneita yrityksiä yhteen (FIEDU ja FCLC). Onko tämä kuitenkin paras ratkaisu koulutusviennin kehityksen kannalta? Voisiko ajatusta vain yhdestä yritysten omasta koulutusvientiklusterista kehittää toimivaan muotoon?

Olen laatinut esityksen, jossa on luotu yksi yritysten omistama koulutusvientiklusteri, jossa jokainen koulutusaste on huomioitu.

KUVIO 4. Yritysten koulutusvientiklusteri

Kuvion 4 on tarkoitus hahmottaa koko koulutusosaamiskenttää niin, että koulutuspalvelusta kiinnostuneen ostajan olisi heti mahdollista valita, mille koulutusasteelle hän palvelua tarvitsee ja sitä toteuttavat yritykset olisivat heti nähtävillä.

Ajatellaan, että olisi olemassa internet-sivusto "Finland Education Export", jossa ostaja näkisi ensiksi eri koulutusasteet. Jos ostaja (yritys, opiskelija, oppilaitos, ministeriö) tarvitsee esimerkiksi tietoa, millaisia opettajakoulutukseen liittyviä kursseja yliopistoissa on, voi hän klikkaamalla kohtaa 'Universities' avata kaikkien yliopistojen, jotka koulutusvientiin ovat lähteneet mukaan, tarjoamat opettajankoulutuksen kurssit ja palvelut. Jos ostaja haluaa

tietoa, millaiset yritykset myyvät peruskouluun liittyviä palveluja, voi hän painaa kohdasta "Basic Education". Sivulta aukeavat silloin operaattoreiden tai managerointiyriytysten tiedot, referenssit ja heidän tarjoamat palvelut. Ostaja voi silloin kilpailuttaa yritykset, jolloin terveen kilpailun mahdollisuus säilyy, mutta ostajat löytävät tiedot helposti. Tämä ei poista markkinoinnin vapautta, vaan lisää sitä entisestään.

Sivustoa operoisi yksityinen yritys, joka toimisi koulutusvientiyritysten osallistumismaksuilla. Operaattorin tarkoituksena ei olisi luoda kauppvoja itse, vaan tarjota alusta koulutusvientiä myyville yrityksille. Lisäksi operaattori voisi kehittää seminaareja, joissa yritykset ja eri kouluasteet tapaisivat toisiaan ja voisivat halutessaan verkostoitua.

Esityksessä koulutusasteet ovat nimetty samoin kuin Opetushallituksen englanninkielisillä verkkosivuilla (Opetushallitus, 2017). Lisäksi esityksessä ei ole kaikkia koulutusvientiin osallistuvia yrityksiä, joten tämä esitys antaa vain lähtökohdat vientiklusterin kehittämiseksi.

6.2.2 Koulutusosaaminen keskiössä; kehitysyhteistyön ja koulutusviennin tietotaidon yhdistäminen

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että kehitysyhteistyön ja koulutusviennin toimijoiden toivottiin olevan toisiaan tukevia organisaatioita. Koulutusosaamisen asiantuntijuuden todettiin olevan samankaltaista, perustui toiminta sitten markkinavoimilla tai kehitysyhteistyörahoilla toteutettavaan toimintaan. Lisäksi hyvät referenssit tuovat molemmille osapuolille nostatusta, jos niiden toteutus on onnistunutta (OKM, 2016, 7).

Maailmanpankin teettämän tutkimuksen mukaan koulutuksen toteuttamisella konfliktialueilla on suuri merkitys alueen lasten ja nuorten kehitykseen (Abdul-Hamid, Patrinos, Reyes, Kelcey & Varela 2016, 8-9). Kehitysyhteistyöjärjestöt toimittavat ulkomaille avustuksia niitä tarvitseville. Vuonna 2015 valtion kehitysyhteistyöhön käytettiin yhteensä 1,161 miljardia euroa. Määrärahoja leikattiin osana julkisen talouden sopeutustoimia, ja ne olivat vuonna 2016 818 miljoonaa euroa (Ulkoasianministeriö 2016.).

Kehitysyhteistyön tulee pärjätä nyt yhä pienemmillä määrärahoilla. Työ, mitä kehitysyhteistyössä tehdään, on äärimmäisen arvokasta myös suurelle osalle suomen väestöstä. Taloustutkimus Oy:n (Rahkonen, 2016) teettämän tutkimuksen mukaan suomalaisten mielestä kehitysyhteistyö on keino ehkäistä pakolaiskriisien syntymistä. Maailmanpankin tutkimuksessa juuri koulutuksen toteuttamisella konfliktialueilla on suuri merkitys alueen lasten ja nuorten kehitykseen (Abdul-Hamid, Patrinos, Reyes, Kelcey & Varela 2016, 8-9). Jos kehitysyhteistyötä mietitään pelkän koulutuksen näkökulmasta, vuonna 2015 8 % Suomen kahdenvälisestä kehitysavusta käytettiin juuri koulutuksen turvaamiseksi (Ulkoasianministeriö 2016).

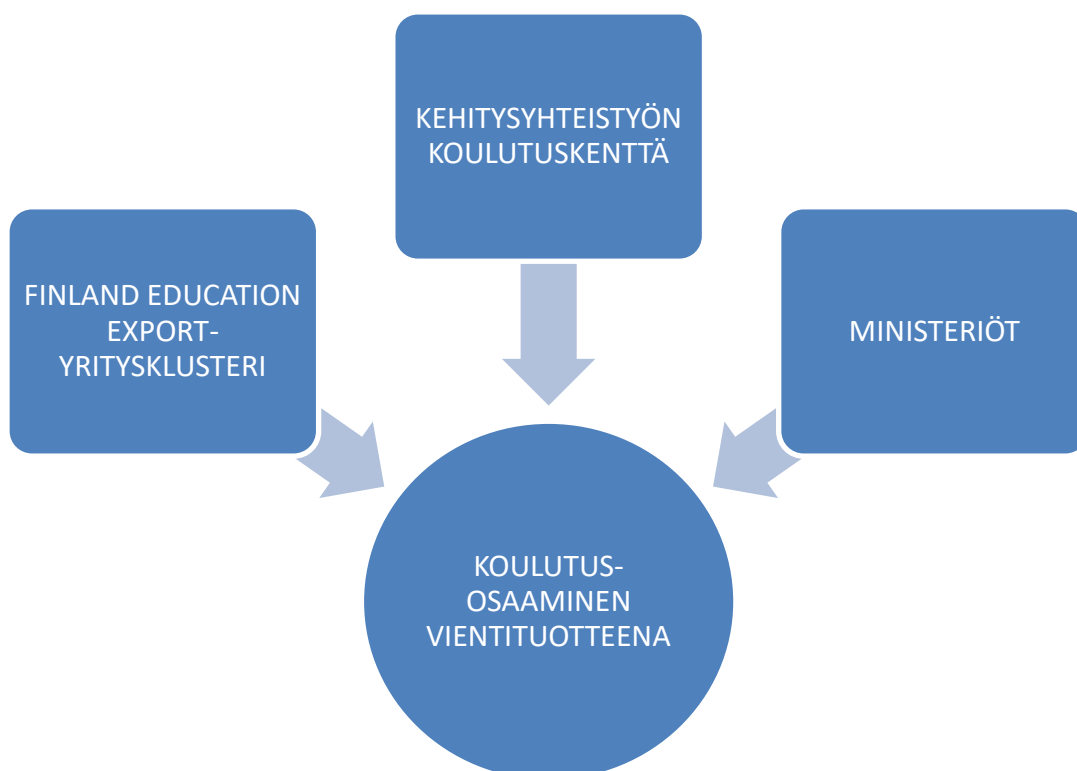
Reinikan (2016, 11) arviossa todettiin, kuinka kehitysyhteistyökentällä toimintaa voisi tiivistää ja yhteistyötä toimijoiden välillä lisätä. Koulutuksen näkökulmasta kehitysyhteistyöllä ja koulutusviennillä on käytettävänä samoja osaamispääoman piirteitä, joten miksi yhteistyötä ei näiden toimijoiden välillä ole havaittavissa?

Koulutusviennin ja kehitysyhteistyön yhtäläisyydet on huomattu niin Opetus- ja kulttuuriministeriössä kuin kehitysyhteistyötoimijoiden kentällä. Ongelmallisena näen molempien osapuolten näkökulmat, jolla asiaa on julkisissa dokumenteissa käsitelty. Esimerkiksi OKM uudessa (2016, 8) tiekartassa yksi koulutusviennin rahoitusta koskeva painopiste on suunnata ja profiloida kehitysyhteistyön kotimaista rahoitusta koulutusviennin hankkeisiin entistä enemmän. Kehitysyhteistyön puolella yhteistyötä toivotaan syntyvän, jotta opetusalan ammattilaiset osallistuvat kehitysyhteistyöhön ja koulutuksesta tulisi Suomen kehitysyhteistyön päämuoto (Opettajat ilman rajoja 2017). Molemmat osapuolet haluavat toiselta joko määrärahoja tai työvoimaa, mutta mitä he ovat itse valmiita antamaan takaisin?

Jos ministeriön tavoite on suunnata jo leikattuja kehitysyhteistyön määrärahoja koulutusviennin tukemiseksi, tulee se tehdä äärimmäisellä vakavuudella ja huolellisuudella. On vaikea nähdä, että kehitysyhteistyön rahoitusta kohdennettaisiin koulutusvientiin ilman, että yhteistyöstä vahvistuisivat molemmat osapuolet. Toisaalta taas vapaaehtoistyö on aina rahallinen sijoitus, sillä siitä ei

makseta palkkaa, ja siksi kaikkien halukkaiden mahdollisuus työskennellä ulkomailla ei ole itsestään selvyys.

Molemmat osapuolet toivovat itselleen ja omalle kentälleen helpotusta, mikä on tässä markkinatilanteessa ymmärrettävää. Mutta tapa, jossa toiselta otetaan pois, eikä mitään anneta tilalle, ei luo uutta, entistä vahvempaa toimintakulttuuria. Tästä syystä tulisi luoda malli, jossa koulutus olisi keskiössä huolimatta siitä, kuka tai ketkä toimintaa operoi. Olen laatinut esityksen, jossa koulutusosaaminen olisi suomalainen vientituote, ja sen toimintaan osallistuisivat eri ministeriöt, kehitysyhteistyöorganisaatiot ja aikaisemmin esittämäni yritysten koulutusvientiklusteri.

KUVIO 5. Koulutusosaamisen yhteistyökenttä

Kuvio 5 havainnollistaa, kuinka kaikki koulutukseen liittyvät tekijät olisivat samassa hallinnollisessa ympäristössä, ja yhteistyötä, rahoitusta, markkinointia ja koko vientikonseptia voitaisiin kehittää koulutusosaamiseen viennin näkökulmasta. Tämän myötä Suomeen voisi syntyä uusi ammattiryhmä, joiden ammattitaito perustuisi kansainväliseen opetustyöhön ja koulutuksen näkökulmaan.

6.3 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimukset

Luotettavuutta arvioidessa huomio kiinnittyy koko prosessin tarkasteluun. Onko tutkimus kuinka läpinäkyvä aina johdannosta ja teoriaosuuden alusta tutkimuksen tuloksiin ja johtopäätöksiin? Tutkimuksen sisältöä tulisi arvioida ja kyseenalaistaa sen jokaisena hetkenä (Patton, 2015, 652), mutta myös tutkijan omia ajatuksia ja tuntemuksia on tarkasteltava tutkimuksen aikana.

Teoriaosuuden rakentaminen tutkimuskysymyksiä vastaavaksi on pitkä prosessi. Jotta lukijalle välittyy tunne tutkimuksen luotettavuudesta, on teoriaosuuden oltava looginen ja vastattava syntyneitä tuloksia. Tämä vaati pitkäjänteistä työtä ja koko tutkimuksen jatkuvaa arviointia. Päädyin lisäämään kehitysyhteistyötä käsittelevän osuuden tutkimuksen teoriaosuuteen viime hetkellä, sillä en osannut odottaa sen nousevan tutkimuksen tuloksissa niin vahvasti esille. Ilman lisäystä olisi koko tutkimuksesta jäänyt olennainen osuus puuttumaan. On todettu, että vaikka laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteerejä voidaan tarkastella monesta eri totuuden ja objektiivisuuden näkökulmasta (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 138-139), täytyy tutkimuksen olla johdonmukainen ja sen eri vaiheet ja näkökulmat suhteessa toisiinsa (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 140).

Mielestäni asiantuntijahaastattelun käyttö aineistonkeruumenetelmänä ei ole helpommasta päästä, sillä ilman tarkkaa taustatyötä, on oikeiden haastattelukysymysten luominen haastavaa. Itse käytin tutkimuksen alussa paljon aikaa koulutusviennin rakenteen ja sen koko olemuksen ymmärtämiseen. Tällä prosessilla oli vaikutusta haastattelukysymysten rakentumiselle, ja näin ollen koko tutkimussuunnalle, sillä ilman OKM vuoden 2010 yhteenvetoa koko tutkimus olisi ollut hyvin erilainen.

Tämän tutkimuksen luotettavuuden yksi heikkous voidaan nähdä SWOT-analyysin yhteydessä. SWOT-analyysimenetelmä on aina subjektiivista, jolloin tulokset voivat olla erilaiset jonkun muun tekemänä. Tällöin voidaan pohtia tutkimuksen reliabiliteettia, jossa tarkastellaan tutkimuksen toistettavuutta (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 136). Täysin samoja tuloksia on miltein mahdotonta saada, vaikka käytössä olisi sama aineisto. Toisaalta tämä näkökulma ei laadul-

lisessa tutkimuksessa oli mieleinen, sillä se perustuu määrällisen tutkimuksen tarpeisiin tarkastella luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 136).

Koska sisällönanalyysissä tulokset syntyivät aineiston kautta, on aineiston ja siitä syntyneiden kategorioiden yhteys pystyttävä osoittamaan (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 133). Tätä tukevat tulososissa toisen tutkimuskysymyksen kohdalla esitetyt aineistolainaukset, jossa alkuperäisilmaukset on kirjoitettu niin kuin ne haastatteluissa tulivat ilmi. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla ei SWOT - analyysin takia ole näkyvissä alkuperäisilmauksia, ja siksi olen koonnut ne erilliselle liitteelle ja näin osoittanut, kuinka kategoriat ovat syntyneet. SWOT - analyysin aineistonanalyysi on liitteessä 3.

Toinen heikkous luotettavuuden näkökulmasta ovat tutkimuksen lähteet. Koska koulutusviennistä ei ole olemassa teorioita, vain strategioita, suunnitelmia ja raportteja sekä mediassa ilmaistuja mielipiteitä, eivät lähteet perustu tutkimuksille. Pyrin koulutusvientiin liittyvän muutoksen näkökulmaa sekä poliittisia ja kulttuurillisia kysymyksiä tarkastelemaan enemmän tutkimusten ja kirjallisuuden avulla ja näin syventämään luotettavuutta ja tuomaan myös kasvatustieteiden näkökulmaa tutkimukseen.

Koulutusviennille on maailmalla kysyntää. Vielä ei kuitenkaan ole saatu tutkimusten kautta selville, kuinka suomalainen pedagogiikka toimii vieraassa kulttuurissa. Qatarin Dohassa toimiva Qatar-Finland International School on suomalaisen opetussuunnitelmaan perustuva peruskoulu, jossa työskentelee suomalaisia opettajia. Jotta suomalainen koulutusvienti ja suomalaisen pedagogiikan toimivuus vieraassa kulttuurissa olisi osoitettavissa, pitäisi asiaa tutkia tarkemmin. Lisäksi referenssit suomalaisen koulutusosaamisen puolesta ovat edelleen tärkeitä.

LÄHTEET

- Abdul-Hamid, H., Patrinos, H.A., Reyes, J., Kelcey, J. & Varela, A. D. 2015. Learning in the face of adversity. The UNRWA education program for Palestine refugees. World Bank Studies. Washington, DC: World Bank. DOI: 10.1596/978-1-4648-0706- 0. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/20667>. Luettu 2.2.2017
- Alastalo, M. & Åkerman, M. 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi – Faktojen jäljillä. Teoksessa Ruusu vuori J., Nikander P. & Hyvärinen M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino
- CIMO. 2013. Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä kasvaa muuta opiskelijaliikkuvuutta nopeammin. http://www.cimo.fi/ajankohtaista/mediatiedotteet/101/1/ulkomaalaisten_tutkinto-opiskelijoiden_maara_kasvaa_muuta_opiskelijaliikkuvuutta_nopeammin_23_10_2013. Luettu 14.9.2016.
- Cummings, W. K. 2003. The InstitutionS of Education. a comparative study of educational development in the six core nations. Providence, RI: Symposium Books
- EduCluster Finland. 2017. <http://www.educlusterfinland.fi/fi>. Luettu 2.11.2017.
- EduCluster Finland. 2017. Our experience. <http://www.educlusterfinland.fi/en/our-experience>. Luettu 2.11.2017.
- Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta. 2016. Fountain Park Oy (toim.). https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/tuvj_3+2016.pdf. Luettu 16.3.2017.
- Ertola, T. & Väisänen, M. 1997. Koulutus investointihyödykkeenä. Teoksessa Laukkanen, R. (toim.) OECD – maiden koulutuspolitiikan analyysi. Helsinki: Opetushallitus; Pariisi: OECD
- Eskola, J. 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat – Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä; PS – kustannus.

- Eskola, J. & Suoranta, M. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Export Finland. 2016. Team Finland kasvuohjelmat.
<http://www.exportfinland.fi/kansainvalistyminen/ohjelmat>. Luettu 3.2.2017.
- FCG. 2012. Koulutusvientiselvitys 2012.
<http://projektit.tredea.fi/@Bin/493187/Koulutusvientiselvitys+Loppuraportti+Final+30+12+2012.pdf>. Luettu 16.1.2017.
- Finland University. 2017. <http://www.finlanduniversity.com/#>. Luettu 2.11.2017.
- Finnish International Education Association. 2017. <https://fiedu.fi/>. Luettu 2.11.2017.
- Finpro. <http://www.finpro.fi/web/guest/in-front/oppimispelit-koulutusviennin-karjessa>. Luettu 20.2.2017.
- Finpro. 2016. Koulutusvientiselvitys. [file:///C:/Users/Fanni%20Vallin/Downloads/Finpro_KOULUTUSVIENTISELVITYS_05_2016%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Fanni%20Vallin/Downloads/Finpro_KOULUTUSVIENTISELVITYS_05_2016%20(1).pdf). Luettu 13.1.2017.
- Finpro. 2016. Palvelut. <http://www.finpro.fi/palvelut>. Luettu: 5.8.2016.
- Garam, I. 2015. CIMO. Kansainvälinen liikkuvuus yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2014.
http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/56396_Kansainvalinen_liikkuvuus_yliopistoissa_ja_ammattikorkeakouluissa_2014.pdf. Luettu: 6.11.2016.
- Heino, A. 2016. Koulutusvientiä käytännössä – Thaimaalaiset opiskelemassa Tampereella. YLE. <http://yle.fi/uutiset/3-8970996>. Luettu: 4.12.2016.
- Hjelt, Y. 2015. YLE. <http://yle.fi/uutiset/3-7935111>. Luettu: 17.1.2016.
- Jyväskylän yliopisto. <https://www.jyu.fi/hallinto/uniservices/>. Luettu 4.3.2017.
- Jyväskylän yliopisto. 2016.
<https://www.jyu.fi/edu/laitokset/okl/opiskelu/sivuaineet/juliet>. Luettu 7.3.2017.
- Jyväskylän yliopisto. 2016.
<https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/kivi/opiskelu/tyoelama-ja-harjoittelu/urapolkuja/koulutusvienti>. Luettu 7.3.2017.

- Jyväskylän yliopisto. 2017.
https://opiskelu.jyu.fi/fi/koulutustarjonta#c9=&c10=Ylempi+korkeakoulututkinto&b_start=0&c6=englanti. Luettu 21.1.2017.
- Jyväskylän yliopisto. 2017. Koulutustarjonta.
https://opiskelu.jyu.fi/fi/koulutustarjonta#c9=&c10=Ylempi+korkeakoulututkinto&b_start=0&c6=englanti. Luettu 5.1.2017.
- Jyväskylän yliopisto. 2017. <https://www.jyu.fi/hallinto/uniservices/>. Luettu 12.3.2017.
- Jyväskylän yliopisto. 2014. EduCluster Finland solmi mittavan koulutusvientisopimuksen Qatarin.
<https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2014/06/tiedote-2014-06-09-15-03-13-620076>. Luettu 4.12.2016.
- Kehys ry. 2017. <http://kehys.fi/kehys#jasenjarjestot>. Luettu 2.2.2017
- Kepa. 2012. Kansalaisjärjestöt kehitysyhteistyö tekijöinä.
https://www.kepa.fi/tiedostot/julkaisut/kansalaisjarjestot-kehitysyhteistyon-tekijoina_0.pdf. Luettu 16.3.2017.
- Keränen, M. 2012. "Suomalaista koulutusta ei voi viedä". YLE.
<http://yle.fi/uutiset/3-6078518>. Luettu 1.2.2017.
- Keränen, S. 2017. Finpro. fi-
[le:///C:/Users/Fanni%20Vallin/Downloads/Seppo_Keränen%20\(1\).pdf](le:///C:/Users/Fanni%20Vallin/Downloads/Seppo_Keränen%20(1).pdf).
 Luettu 24.1.2017
- Kirjavainen, K. 2007. Yhteisön muutos oppimisen tuloksena – yhteisönkehittämisenhanke nälänhädän ja sisällissodan varjossa Nepalissa. Teoksessa Pelto, M. (toim.) Oikeus oppia. Näkökulmia koulutukseen ja kulttuuriin. Suomen lähetysseura. Helsinki. 63- 70.
- Kokkala, H. Jomtienista Dakariin. Kokkala, H. & Sahlber, P. (toim.) Maailman koulut 2015. Koulutus kehityksen avaimena. Jyväskylä: PS-kustannus
- Larsen, S. 2017. Kauppalehti. <http://m.kauppalehti.fi/uutiset/team-finland-petti-odotukset/UKwtvQNx>. Luettu 4.12.2016
- Lund University. 2016. Lund University the most popular choice for international students applying to Sweden.
<http://www.lunduniversity.lu.se/article/lund-university-the-most-popular-choice-for-international-students-applying-to-sweden>. Luettu 2.2.2017.

- Lötjönen, K. 2016. Suomalainen yliopistokoulutus tähyää Kaakkois-Aasian markkinoille – koulutusvienti alkanut hyvin uuden yhtiön myötä. YLE. <http://yle.fi/uutiset/3-8625796>. Luettu 16.12.2016.
- Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp
- Nummi, T. 2002. Yhteisöt kasvattajina. Teoksessa Kokkala, H. & Sahlber, P. (toim.) Maailman koulut 2015. Koulutus kehityksen avaimena. Jyväskylä: PS-kustannus
- Nurmi, R. 2015. YLE. <http://yle.fi/uutiset/3-8355703>. Luettu 5.12.2016
- OECD. 2014. Education at the Glance. <http://www.oecd.org/edu/Education-at-a-Glance-2014.pdf>. Luettu 15.11.2016-
- OECD. 2016. Education at the Glance. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/education-at-a-glance-2016_eag-2016-en#page331. Luettu 15.11.2016.
- Omnia. 2017. <https://www.omnia.fi/yrityksille-ja-yhteisoille/ammattillinen-koulutusvienti>. Luettu 7.3.2017.
- Opettajat ilman rajoja. 2017. Koulutusvienti. <https://www.opettajatilmanrajoja.fi/koulutus/koulutusvienti/>. Luettu 1.3.2017
- Opettajat ilman rajoja. 2017. Miten pääsen mukaan. <https://www.opettajatilmanrajoja.fi/opettajat-maailmalla/miten-paasen-mukaan/>. Luettu 1.3.2017.
- Opetushallitus. 2017. http://www.oph.fi/english/education_system. Luettu 8.3.2017
- Opetushallitus. 2010. Käsikirja työpaikalla tapahtuvan oppimisen hyvien käytäntöjen siirtoon. Helsinki. http://www.oph.fi/download/130440_Kasikirja_tyopaikalla_tapahtuva_oppiminen.pdf. Luettu 6.3.2017
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2009. Tiedote. <http://minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2009/11/Koulutusvienti.html>. Luettu 3.9.2016.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016. http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ministeri-grahn-laasosen-johtamalta-koulutusvientimatkalta-useita-sopimuksia-suomalainen-paivakoti-dubaihin-jopa-1000-opettajaa-saudi-arabiasta-suomee. Luettu 16.3.2017.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2009. Tiedote.
<http://minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2009/11/Koulutusvienti.html>. Luettu 3.9.2016.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2010. Kiinnostuksesta kysynnäksi ja tuotteiksi. Suomen koulutusvientistrategia.
<http://minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/koulutusvienti/liitteet/koulutusvientistrategia.pdf>. Luettu 3.9.2016.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016. Koulutusviennin tiekartta 2016–2019. Suomalaisen koulutusviennin mahdollisuuksista ja esteistä.
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74852/okm9.pdf?sequence=1>. Luettu 3.9.2016.
- Pahkin, K., Vanhala, A. & Lindström, K. 2007. Opettajien työssä jaksaminen ja jatkaminen. Työterveyslaitos.
http://content.oaj.fi/cs/idcplg?IdcService=GET_FILE&dDocName=UCM_CLUSTER1-004426&RevisionSelectionMethod=LatestReleased. Luettu 3.1.2017.
- Patton, M. 2015 (4. painos) Qualitative evaluation and research methods. Lontoo: SAGE
- Peltola, M. 2007. Oikeus oppia – oikeus laadukkaaseen ja tarkoituksenmukaiseen koulutukseen. Peltola, M. (toim.) Oikeus oppia. Näkökulmia koulutukseen ja kulttuuriin. Suomen lähetysseura. Helsinki
- Rahkonen, J. 2016. Suomalaisien mielipiteet kehitysyhteistyössä. Taloustutkimus Oy. file:///C:/ Suomalais-
 ten%20mielipiteet%20kehitysyhteistyöstä%20-%20Tutkimusraportti%20-%20Juha%20Rahkonen%20-%202012.7.2016%20(2).pdf. Luettu 25.2.2017.
- Rautiainen Matti, Matkoja opettajankoulutuksen historiaan, Kasvatus & Aika (4) 2013, 97–98 http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/ajankohtaista_toka_4_2013_1112131042.pdf. Luettu 4.3.2017.
- Reinikka, R. 2015. Tuottaako kehitysyhteistyö tuloksia? Riippumaton arvio Suomen kehitysyhteistyön tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta.
<http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=144638&GUID={2035A948-B884-4707-9B1F-561D700F6FCC}>. Luettu 6.12.2016.
- Saarinen, M. 2016. Kauppalehti. <http://app.kauppalehti.fi/uutiset/team-finland-remontoidaan-uusiksi/DGm6E7be/uusimmat>. Luettu 8.3.2017.
- Sahlberg, P. 2015. Suomalaisen koulun menestystarina – ja mitä voivat siitä oppia. Helsinki: Into

- Sanoma. 2017. Sanoma Learning.
<https://www.sanoma.com/fi/taxonomy/term/35?page=6>. Luettu 2.2.2017.
- Schatz, M. 2016. Education as Finland's hottest export? A Multi-Faceted Case Study on Finnish National Education Export Policies.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/161277/EDUCATIO.pdf?sequence=1>. Luettu 6.9.2016.
- Schleicher, A. 2015. OECE. Improving Schools in Sweden.
<http://www.oecd.org/edu/school/Improving-Schools-in-Sweden.pdf>.
 Luettu 3.12.2016
- Spelling, G. B. & Winthrop, R. 2016. What Works in Gils' Education. Washington DC: Brookings Institution Press
- Suomalaisen oppimisosaaamisen keskus. 2017. <http://fcl.fi/>. Luettu 2.2.2017.
- Tampereen yliopisto. 2017.
<http://www2.uta.fi/ajankohtaista/uutinen/finland-university-jarjestamassa-koulutusta-saudi-arabian-opettajille>. Luettu 5.1.2017
- Tampereen yliopisto. 2016.
<http://www2.uta.fi/ajankohtaista/uutinen/finland-university-jarjestamassa-koulutusta-saudi-arabian-opettajille>. Luettu 4.12.2016.
- Tampereen yliopisto. 2017. Lukuvuosimaksuista huolimatta ennätysmäärä hakemuksia kansainvälisiin maisteriohjelmiin.
<https://www.uta.fi/ajankohtaista/uutinen/lukuvuosimaksuista-huolimatta-ennatysmaara-hakemuksia-kansainvalisiin>. Luettu 17.1.2017.
- Team Finland. 2016. Tehtävät. <http://team.finland.fi/team-finland-lyhyesti/tehtavat>. Luettu 26.8.2016.
- Teittinen, P. 2016. Suomi rakensi maailman parhaan viennin vauhdittajan, mutta sitten se romutettiin. Helsingin Sanomat. <http://www.hs.fi/talous/art-2000002925618.html>. Luettu 7.2.2017.
- The National UEA. <http://www.thenational.ae/uae/finlands-secret-to-success-is-teachers-abu-dhabi-forum-hears>. Luettu 4.11.2016.
- The Washington Post. https://www.washingtonpost.com/blogs/answer-sheet/post/what-the-us-cant-learn-from-finland-about-ed-reform/2012/04/16/gIQAGIvVMT_blog.html?tid=a_inl&utm_term=.9ad0036817b3. Luettu 4.11.2016.

- Thomas, R. M. 1992. Education's role in national development plans. Ten country cases. New York, NY: Greenwood Publishing Group.
- Tomasevski K. 2003. Education denied. Cost and Remedies. Lontoo: Zed Books
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Tammi
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Tammi
- Ulkoasiainministeriö. 2013. Kauppapoliittinen katsaus 2013. fi-
le:///C:/kauppapoliittinen%20katsaus%202013%20(1).pdf. Luettu:
5.2.2017.
- Ulkoasiainministeriö. 2017. Kehitysyhteistyön määrärahat.
<http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=49314>. Luettu.
5.2.2017.
- Ulkoasiainministeriö. 2016. Suomen kehityspolitiikan tavoitteet ja periaatteet.
<http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=49312&contentlan=1&culture=fi-FI>. Luettu 14.1.2017.
- Ulkoasiainministeriö. 2016.
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=352299&contentlan=1&culture=fi-FI>. Luettu 30.2.2017.
- UNESCO. 2008. EFA Global Monitoring Report. Overcoming inequality: why governance matters. Pariisi. UNESCO
- UNFPA. 2016. The State of World Population 2016, How our future depends on a girl at this decisive age.
http://www.unfpa.org/sites/default/files/sowp/downloads/The_State_of_World_Population_2016_-_English.pdf. Luettu 1.12.2016
- United Nations. 2017. Sustainable Development Goals.
<http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>. Luettu 16.1.2017.
- WEF, The Global Competitiveness Report 2016-2017
http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf. Luettu 3.12.2016
- Wiggan, G. A. & Hutchison C. B. 2009. Global issue in education: Pedagogy, Policy, Practice, and the Minority Experience. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Education

WTO. 1991. Service Sectoral Classification List. MTN.GNS/W/120. Luettu
5.3.2017.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

HAASTATTELURUNKO

HAASTATELTAVAN TIEDOT

Nimi:

Työhistoria:

Koulutustausta:

Kokemuksia koulutusviennistä:

NYKYTILANNE

1. Millaisena näette koulutusviennin tilanteen tällä hetkellä?
 - Millainen tahtotila/ilmapiiri koulutusviennin edistämiseksi on?
2. Mitkä ovat tämän hetken koulutusviennin vahvuudet ja heikkoudet?
3. Mitä ajattelette koulutussektorin toimijoiden yhteistyöstä? Kenen kanssa te teette yhteistyötä?
 - Miten valitsette yhteistyökumppanit?
 - Finpro & korkeakoulut?
 - Korkeakoulut & yritykset?
 - Yritykset & finpro?
 - Onko yhteistyölle esteitä/hidasteita?
 - Miksi yhteistyö olisi kannattavaa?
4. Kuinka näette koulutusviennin liiketoimintaosaamisen tällä hetkellä?
 - Onko yritysten määrä ja volyymi kasvanut?
 - Kuka rahoittaa kehitystä?
 - Millaisia yrityksiä on?
 - Kuka yrityksiä rahoittaa?
5. Millaisia tuotteita teidän yrityksenne tarjoaa tällä hetkellä / Millaista oli viedä suomalaista koulua maailmalle / Miten teidän tämän hetkinen työpaikkanne on mukana koulutusviennissä?
6. Miten näette PISA:n ja OPS2014 suhteen?
 - Voiko mahdollinen putoaminen vaikuttaa vientiin?
7. Millainen on teidän yrityksenne kehitys?

8. Minkä neuvon te antaisitte koulutusvientiin hamuaville yrityksille?
9. Millaisena näette korkeakoulujen roolin tällä hetkellä?
 - Onko toimintaa tarpeeksi, mitä pitäisi ehkä muuttaa

HISTORIA

1. Mitkä tekijät ovat saaneet koulutusviennin alulle?
 - Onko nämä tekijät enää oleellisia viennin kannalta?

2. Vuonna 2015 koulutusviennin olisi pitänyt kattaa suuri osa maan kokonaisviennistä. Mitä ajattelette tästä?
 - Haasteet
 - Onnistumiset
 - Ongelmat
 - Kysyntä vs. tarjonta

3. Mitkä tekijät ovat muuttuneet koulutusviennissä sen alkuvuosista tähän päivään?
 - Yhteistyö, kysyntä, tarjonta, yritykset?

TULEVAISUUS

1. Mitä ajattelette koulutusviennin tulevaisuudesta?
 - Onko näkymät positiiviset vai negatiiviset?
 - Mistä olette innoissanne?
 - Mikä pelottaa/huolestuttaa?

2. Mitkä ovat mielestänne merkittävimmät tekijät koulutusviennin kehitymisessä?

3. Millaisina näette tulevaisuuden tuotteet?
 - Mille kysyntää mutta ei tarjontaa?
 - Onko näille tuotteille toimittajia?
 - Keitä pitäisi saada mukaan toimintaan?

4. Tavoitteena on luoda yhden luukun- periaate. Mitä ajattelette tästä?
 - Kenen nimissä, missä, mitkä yritykset, mitkä yliopistot

5. Mitä ajattelette koulutusleikkausten suhteesta korkeakoulujen koulutusvientiin?

6. Mitä sanotte tulevaisuuden vientimaista?
 - Laajennetaanko vai keskitetäänkö?
 - Eettisyys?

7. Mitä ajattelette koulutusviennin ja kehitysyhteistyö suhteesta?
 - Mikä olisi kannattavaa vientiä?
 - Mihin pitäisi viedä?
 - Kuka vientiä voisi rahoittaa?

MUUTA?

1. Onko teillä vielä jotain ajatuksia aiheesta?

Liite 2. Suomalaiset kansalaisjärjestöt (Kepa 2012)

Aarambh Association, Abilis-säätiö, Adoptioperheet ry, ADRA Finland, AEDA aide à l'enfance de favorisée d'Afrique ry, African Care ry, Africans and African-Europeans' Association ry, Agran koululaiset ry, AIESEC-Suomi ry, Alkio-Opisto / Choma-klubi, Alternative Initiative for Bangladesh, AIBD ry, Ammatiliitto Pro ry, Arabialaisen kulttuurin yhdistys ry, "Äs-snääbil" Arabikansojen ystävyysseura ry, AKYS Art in Tanzania ry, Association Espoir d'avenir - Hope for the future ry, Attac ry Autismi- ja Aspergerliitto ry, Better Life World Wide ry, Biodynaaminen yhdistys - Biodynamiska föreningen ry, Cameroon Cultural and Development Association in Finland, CRASH - Coalition for Research and Action for Social Justice and Human Dignity, Danakosha Finland David Livingstone -seura ry, - The Finnish Society for International Health Devaid ry, DODO ry, Eettisen kaupan puolesta ry, Elinpiiri Ry, Emmaus Aurinkotehdas ry, Emmaus Helsinki / Emmaus Helsingfors, Emmaus Jokioinen ry, Emmaus-Westervik Empowement of African women, Engineers Without Borders - Finland, Espoon Järjestöjen Yhteisö ry, Espoon vietnamilais-suomalainen yhdistys ry, Etnia ry, Evankelis-luterilainen Lähetisyhdistys KYLVÄJÄ ry, Fida International ry, Filha ry, Filippiinit-seura ry, Finland Dialog Förening rf, Finnish Up With People Alumni Association ry, Finnwid - Naiset Kehitystyössä ry, (FinnwidKvinnor i utveckling rf.), Fintiko Romano Forum - Suomen Romanifoorumi ry, Frikyrklig samverkan FS rf, Förbundet de utvecklingsstördas väl Gannaane ry, Ghana Union Finland (GUF), Globaali sosiaalityö ry, Green Living Movement Suomi ry, Gyllenberg Helge Havulaakson lapset ry, Helinä Rautavaaran museo, Helsingin diakonissalaitos Hiv-säätiö, Horn Organisation for Peace and Democracy ry, Hyvinkään kehitysmaayhdistys, Hämeenlinnan Maailmankauppayhdistys ry, IBBY Finland ry, Ihmisoikeusliitto ry, Iisalmen Nuorison Tuki ry, Interpedia ry, Invalidiliitto ry, Joensuu-Ghana Seura r.y., Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL, Jyväskylän kehitysmaayhdistys ry, Kambodzhan ystävyysseura, Kangasalan Projektilähetys ry, Kansainvälinen solidaarisuustyö ry, Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry, Kansalaisjärjestöjen ihmisoikeussäätiö, Kansallinen Aglow ry, Kansalliset Maahanmuuttajat KAMUT ry, Kansan Sivi-

tystyön liitto ry, Kassandra ry, Kasvattajat Rauhan Puolesta ry, Kehitysmaatutkimuksen laitos, Kehitysmaayhdistys Indigo ry, Kehitysmaayhdistys Pääskyt ry, - U-landsföreningen Svalorna rf, Kehitysmaayhdistys Tasajako ry, Kehitysvammaliitto ry, KehyApu Ystävät ry, Kenfin Bridge ry, Keravan Kehitysmaayhdistys, Keski-Aasian kansojen yhdistys Julduz ry, Keskustan Opiskelijaliitto KOL, Kestävä tulevaisuus ry, Kiljavan Opisto, Kirkon kasvatusta ja perheasiat, Kirkon Ulkomaanapu, Klovnit ilman rajoja ry, Koti Katulapselle, Krishnaliike ISKCON Suomessa, Kulttuurien kumppanuus - Kulturernas kamratskap KuKu ry, Kulttuurikameleontit ry, Kulttuurivoimama ry, Kulttuuriyhdistys Agora ry, Kulttuuriyhdistys Gepardi ry, Kulturföreningen Etnokult kulttuuriyhdistys / Faces, Kuuloliitto ry, Kuurojen Liitto ry, Kuurojen Lähetys - De Dövas Mission ry, Kynnys ry, Kädestä käteen - Mano a mano ry, Käymäläseura Huussi ry, Lasten tulevaisuus - Children's Future ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Liana, Liikunnan Kehitysyhteistyö Liike ry, Lions Club Helsinki Worldwide ry, Lohjan Maailmankauppayhdistys ry - Lojo Världsbutiksförening rf, Luonto-Liitto ry, Lääkärin Sosiaalinen Vastuu ry, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto, MTK ry, Maailma, me kaikki ry, Maailman musiikin keskus, Maailman sarjakuvat - Världens serier ry, Maailmankauppojen liitto ry, Maailmanvaihto ry - ICYE Finland, Maan ystävät ry, MAF Finland rf, Mannerheimin Lastensuojeluliitto - MLL, Marokon Ystävät Suomessa ry, Marttaliitto ry, Martyrkyrkans vänner r.f., Maya Nepal ry, Metallityöväen Liitto ry, Mikkelin Kehitysmaayhdistys ry, Moniheli ry, Monika-Naiset liitto ry, Monikulttuuriyhdistys Familia Club ry, Msingin ystävyisseura ry, Naisasialiitto Unioni, Nakurun lapset ry, Network Institute for Global Democratization, Ngoma Moto Ry, Niilo Mäki - säätiö, Non-Resident Nepali Association ry, NuevoMundo ry, Nuorten Kotkain Keskusliitto - Unga Örnars Centralförbund - NKK ry, Näkövammaisten Keskusliitto ry, Omaiset Huumetyön Tukena ry, Operaatio Mobilisaatio ry, Operaatio Ruut ry, Opettajien Lähetysliitto ry, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ, Opiskelijoiden Lähetysliitto ry, Ortodoksisen kirkon ulkomaanapu Ortaid ry, Oulu-Matagalpa-Ystävyisseura ry, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry, PAND Taiteilijat rauhan puolesta ry, Parasta Lapsille ry, Peabud ry, Pehmeän Kehityk-

sen Rahasto, Pelastakaa Lapset ry - Rädda Barnen rf., Perennia ry, Pirkanmaan Suora Apu ry, Plan Suomi Säätiö, Pohjois-Karjalan kehitysmaayhdistys ry, Pohjois-Suomen Pääskyt ry, Projeto amigos da Comunidade (PADC) ry, Psykologien Sosiaalinen Vastuu ry, R3 Maahanmuuttajanuorten tuki ry, Raahen Kehitysmaayhdistys, Raudaskylän Kristillinen Opisto ry, Rauhankasvatusinstituutti ry, Reilun matkailun yhdistys ry, Ruth-koti ry, Sama Aurinko ry, SAMOK ry, SEED ry, Seniorit Ilman Rajoja ry, SHALIN Suomi ry, SHIFFA ry, SILTAKS ry, Solidaarisuus Somali Forum for Progress Finland ry, Somaliland Seura ry, SOS-Lapsikylä ry, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, Sosialidemokraattiset Nuoret ry, Sosialidemokraattiset Opiskelijat - SONK ry, Spartacus-säätiö, Suoma Sámi Nuorat ry /Suomen Saamelaisnuoret ry, Suoma Sámiid Guovddássearvi ry, Suomalais-Filippiiniläinen yhdistys ry, Suomalais-tiibetiläinen kulttuuriseura, Suomen 4H-liitto, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK ry, Suomen Baptistikirkko, Suomen Caritas ry, Suomen CISV -liitto - CISV förbundet i Finland ry, Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetyks, Suomen Inter Press Service ry, Suomen Kansanopistoyhdistys - Finlands Folkhögskolförening, Suomen Keskustanuoret ry, Suomen Kirjastoseura - Finlands biblioteksförening ry,, Suomen Kristillinen Lääkäriseura, Suomen Kristillinen Ylioppilasliitto, Suomen Kristillisdemokraattiset Nuoret ry, Suomen lasten ja nuorten säätiö, Suomen Latu, Suomen Lepralähetyks ry, Suomen Liikemiesten Lähetyksliitto ry, Suomen Lukiolaisten Liitto ry, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys ry, Suomen Lähetyksseura ry, Suomen musiikkikasvatusseura - FiSME ry, Suomen NMKY:n Liitto ry, Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi Suomen Nuorten ja Opiskelijoiden YK-liitto (SYKLI) ry, Suomen Nuorten Naisten Kristillisten Yhdistysten Liitto - NNKY-Liitto, Suomen ogadenilaisten yhdistys ry, Suomen oikeusfilosofinen yhdistys ry, Suomen Pakolaisapu ry, Suomen Palestiinalaisten Siirtokuntayhdistys, Suomen Partiolaiset - Finlands Scouter ry, Suomen Piipiaseura ry, Suomen Rauhanliitto - Finlands Fredsförbund ry, Suomen Rauhanpuolustajat ry, Suomen Sadankomitealiitto ry, Suomen Settlementiliitto ry, Suomen Somalia-verkosto, Suomen Tinku ry, Suomen UN Women - Finlands UN Women ry,

Suomen UNICEF, Suomen United World Colleges -yhdistys ry, Suomen Vapaakirkko - SVK, Suomen World Vision ry, Suomen YK-liitto ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry, Suomen Ympäristökasvatuksen seura ry, Suomi-Benin-ystävyyssseura ry, Suomi-Dominikaaninen Tasavalta-Seura ry, Suomi-Etelä-Afrikka seura ry, Suomi-Etiopia Seura Suomi-Gambia-yhdistys ry., Suomi-Ghana-Seura ry, Suomi-Intia-seura ry, Suomi-Kuuba-Seura ry, Suomi-Liberia Seura (SULIS) ry, Suomi-Mosambik-seura ry, Suomi-Namibia seura ry, Suomi-Nepal -seura, Suomi-Nicaragua-seura ry, Suomi-Sambia seura, Suomi-Sierra Leone seura ry, Suomi-Somalia seura ry, Suomi-Swazimaa-yhdistys ry, Suomi-Syyria Ystävyyssseura ry, Suomi-Tansania -seura, Suomi-Zimbabwe -seura, Suur-Helsingin Seurakuntayhteisö ry, Taksvärkki ry, Tehy ry, Tekniikka Elämää Palvelemaan - Tekniikan i livets tjänst ry, Terve Afrikka Kehitysyhteistyö ry, Thai-Kummit ry, The Finnish Thai Association ry, Toivala-Säätiö, Tulevaisuuden johtajat, Turun ammattikorkeakoulun opiskelijakunta TUO, Turun Maantieteellinen Seura ry, Turun Nicaragua-yhdistys ry, Tyynenmeren Saarten Ystävyyssseura ry - PIFS, Työ ja Toiminta ry, Työväen Akatemia, Työväen Sivistysliitto ry, TSL Tähdenkantajat ry, UCCOSIF ry, UFF U-landshjälp från Folk till Folk i Finland rf, Uhusiano Ukumbi ry, Uusi Tuuli ry, Vaasan Kehityssaaseura - U-landsföreningen i Vasa ry, Vammaisjärjestöjen kehitysyhteistyöyhdistys FIDIDA ry, Vanhustyön keskusliitto - Centralförbundet för de gamlas väl, Vasemmistonuoret ry, Vesaisten Keskusliitto ry, Vienan Karjalan Ystävät ry, Viestintä ja kehitys -säätiö, Vietnam-seura ry, Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liitto ry, Vihreä sivistysliitto ry, Gröna Bildningsförbundet rf, Väestöliitto ry, Vähemmistöryhmien tukijärjestö OMEGA ry, WaterFinns ry, Wimme Liikuttaa ry, Wind of Change International

Liite 3. SWOT – analyysin sisällönanalyysi

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka	SWOT
<p><i>"muuttunut positiiviseksi ja ihmisillä on herännyt kiinnostusta"</i></p> <p><i>"näen sen aika valoisana"</i></p> <p><i>"että minusta olemme kuitenkin koulutusviennissä keskittymässä siihen mitä osaamme parhaiten"</i></p>	<p>Positiivinen ilmapiiri</p> <p>Valoisa kuva koulutusviennistä</p> <p>Mukana rohkeasti</p>	<p>Ilmapiiri koulutusvientiä edistävä</p> <p>Tahtoa ja rohkeutta</p>	<p>Toimijoilla positiivinen tahtotila</p>	<p>Tahtotila</p>	SISÄISET VAHVUUDET
<p><i>"meillä on se hyöä maine maailmalla"</i></p> <p><i>"Suomi brändinä on aika vahva"</i></p> <p><i>"me ollaan yksi harvoja maita jossa koulutus on edelleen erittäin vetovoimaista mukaan lukein opettajankoulutus"</i></p>	<p>Vahva Suomi – brändi</p> <p>Laatua</p> <p>Suomessa koulutus vetovoimaista</p>	<p>Laadukasta toimintaa</p> <p>Koulutuksen kärkimaa</p>	<p>Suomella hyvä imago</p>	<p>Imago</p>	
<p><i>"meillä on sisälöntuotanto-osaamista, meillä on toteutustason osaamista"</i></p> <p><i>"oppilaitoksilla on eri osaamista"</i></p>	<p>Oppilaitosten eri osaaminen</p> <p>Osaamispotentiaalia</p> <p>Sisälöntuotanto</p> <p>Toteutus</p>	<p>Vahvaa osaamista eri oppilaitoksissa</p> <p>Sisälöntuotanto korkealatuista</p>	<p>Korkeakouluilla laadukasta sisälöntuotantoa, osaamispotentiaalia, toteutusta eri oppilaitoksissa</p>	<p>Korkeakoulujen osaaminen</p>	

<p><i>"no siis mun mielestä kaikki työryhmät, ministeriöiden välinen yhteistyö, esim. OKM, UKM ovat niin kun oppineet olemaan saman pöydän ääressä tämän teeman alla"</i></p> <p><i>"yhteistyö kyky niin sehän on parantunut aivan radikaalisti"</i></p>	<p>OKM ja UKM tekee yhteistyötä</p> <p>Parantunut yhteistyö yritysten ja korkeakoulujen välillä</p> <p>Yhteistyö tärkeää</p>	<p>Yhteistyötä monella eri tuottajalla</p> <p>Yhteistyö tärkeää</p>	<p>Syntyneitä ekosysteemejä yritysten, korkeakoulujen ja ministeriöiden välillä</p>	<p>Syntyneet ekosysteemit</p>
<p><i>"samalla sanon että ihan oikein, miksi, miksi sen [korkeakoulumaksujen] pitäis olla ilmasta"</i></p> <p><i>"se on ihan oikein että maksua peritään"</i></p> <p><i>"peruslainsäädännön laitto kuntoon"</i></p>	<p>Hyvä, että korkeakoulumaksuja peritään</p> <p>Toisen asteen koulutuksen lakisäädöksiä muutettu</p> <p>Peruslainsäädäntöä muutettu</p>	<p>Lakisäädökset muuttuneet</p> <p>Korkeakoulumaksut</p>	<p>Lakimuutosten positiivinen vaikutus koulutusvientiin</p>	<p>Lakimuutokset</p>
<p><i>"kilpailijoita on syntynyt ehkä enemmän"</i></p> <p><i>"enemmän toimijoita on tullut peliin mukaan"</i></p>	<p>Kilpailijoita syntynyt lisää</p> <p>Toimijoita lisää</p> <p>Kilpailu kuuluu yritystoimintaan</p>	<p>Terveellä kilpailulla positiivinen vaikutus</p> <p>Yritysten määrät ovat kasvaneet</p>	<p>Yritysten määrä lisääntynyt</p>	<p>Yritysten määrä</p>

<p><i>"koulutuksen reunaehdot pitäisi olla niin hyvät että me voidaan menestyä"</i></p>	<p>Oma peruskoulu vahva ja opettajat ammattitaitoisia</p> <p>Koulutuksen reunaehdot hyvät, jotta voidaan menestyä</p>	<p>Peruskoulu</p> <p>Vaikutusta maineeseen hyvänä koulutusmaana</p>	<p>Peruskoulun reunaehdot hyvät, laadukasta opetusta</p>	<p>Hyvät peruskoulun reunaehdot</p>	<p>SISÄISET VAHVUUDET</p>
<p><i>"enkä tarkoita rahallisesti vaan sitä osaamispääomaa"</i></p> <p><i>että valtio tukisi enemmän, tavalla tai toisella sitä osaamispääomaa"</i></p> <p><i>"viennin kautta tulee pääomatuloja Suomeen"</i></p>	<p>Saadaan rahaa perustoimintaan</p> <p>Tuottaa Suomelle osaamis-potentiaalia</p> <p>Viennin kautta pääomatuloja ja osaamispääomaa</p>	<p>Toiminnan jatkuvuus viennistä syntyneiden positiivisten ilmiöiden kautta</p>	<p>Viennin kautta Suomeen pääomatuloja sekä osaamispääomaa</p>	<p>Pääomatulot ja osaamispääoma</p>	

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka	SWOT
<p><i>"me ei osata myydä ja markkinoida meidän osaamista"</i></p> <p><i>"pitää osata myös myydä röyhkeästi"</i></p> <p><i>"meiltä puuttuu bisnesosaamista"</i></p>	<p>Ei osata markkinoida</p> <p>Röyhkeys myydä</p> <p>Bisnesosaaminen</p> <p>Liiketoimintaosaaminen kapeaa</p>	<p>Markkinoinnin ymmärrys</p> <p>Liiketoimintaosaamisen ymmärrys kokonaisuutena</p>	<p>Liiketoimintaosaaminen kapeaa, bisnesosaaminen puuttuu</p>	<p>Liiketoimintaosaaminen</p>	<p>SIÄSISET HEIKKOUEDET</p>

<p><i>"koulutusvienstässä ei oo noussut vielä tälläsiä startuppeja, kasvuyrityksiä, jotka kasvaisivat nopeasti jollain riskirahotuksella tai bisnesenkelirahotuksella"</i></p> <p><i>"perinteisten piiperryshankkeet sanotaan nyt EU liikkuvuus ja vaihtohankkeet on ihan täyttä son-taa"</i></p>	<p>Investoinnin puute</p> <p>Ei etsitty ulkopuolista rahoitusta</p> <p>Riskinottokyky</p>	<p>Ymmärrys investoinnin luonteesta</p> <p>Uskallus ottaa riskejä</p>	<p>Halu ja uskallus tehdä investointeja</p>	<p>Rahoitus</p>
---	---	---	---	-----------------

<p><i>"en edelleenkään usko siihen tuotelähtöisyyteen"</i></p> <p><i>"tää tuotekeskustelu kun ei me olla mikään Microsoft, joka pistää Windows10 hyllyyn ja osta siitä, ei me olla ollenkaan"</i></p> <p><i>"tälläisiä palveluita meillä olisi tarjolla"</i></p> <p><i>"vahvasti palveluorientoitunutta, vahvasti asiakaslähtöistä se ei ole missään tapauksessa tuotelähtöistä vaan nimenomaan palvelulähtöistä"</i></p>	<p>Tuotteistus</p> <p>Yhtä tärkeä kuin Nokia</p> <p>Tulipalojen sammuttelua</p> <p>Kun kysytään, niin sitten vastaa keksitään</p> <p>Pitää olla varastossa jotain valmista myytävää</p> <p>Asiakaslähtöisyys</p> <p>Moduulit</p>	<p>Valmiiden moduuleiden rakentaminen</p> <p>Asiakaslähtöisyyden tärkeys</p>	<p>Asiakaslähtöisyyden ja tuotestamisen välinen raja epäselvä</p>	<p>Koulutusvienti palvelukauppaa</p>
<p><i>"koulutusvientiä firmoista on niin pieniä firmoja"</i></p> <p><i>"tarjontavolyymi meillä mättää"</i></p>	<p>Tarjontavolyymi mättää</p> <p>Ei pystytä täyttämään kysynnän määrää</p>	<p>Kysynnän ja tarjonnan välinen suhde ei ole kohdillaan</p>	<p>Yritysten volyyymi matala</p>	<p>Tarjontavolyymi</p>

<p><i>"ettei enää mennä siihen kyräilyyn ja kauheeseen kilpailuun vaan osataan tehdä niin kun yhteistyötä"</i></p> <p><i>" toivoisin että valtio tukisi ennämme tavalla tai toisella"</i></p> <p><i>"omilla omissa poteroissa kukin työskentelee että me ollaan pieni maa niin meidän tuli paljon enemmän yhdistää sitä osaamista"</i></p>	<p>Tarvitaan paljon uusia yrittäjiä kentälle</p> <p>Valtion tuki puuttuu</p> <p>Liika kilpailu</p> <p>Yhdessä vahvempia</p>	<p>Lisää yrittäjiä</p> <p>Yhteistyön tärkeys</p> <p>Kilpailutilanteen säilyttäminen</p>	<p>Epätietoisuus kentän toimijoista, yhteistyö korkeakoulujen, yritysten, Finpron ja ministeriöiden välillä heikko</p>	<p>Epätietoisuus kentän toimijoista</p>
--	---	---	--	---

<p><i>"Korkeakoulun tulis tehdä vahvat koulutusvienti-strategiat tai KV-osaamispalvelu-strategiat"</i></p> <p><i>"yliopistojen ja korkeakoulujen ongelmaan siitä että, kyvykkyydestä lähtee tekemään asioita, kun jälleen kerran kun ei ole ollu tarvetta"</i></p> <p><i>"henkilötyövoima hyvin rajalliset"</i></p> <p><i>"akateeminen maailma ei ole ymmärtänyt ettei se oo keneltäkään pois ja jotenkin se että se on vähän kun sellanen aatteellinen suuntautumine ettei saa myydä"</i></p>	<p>Ei henkilöstöä</p> <p>Tehdään oman työn ohessa</p> <p>Ei pitkäjänteistä</p> <p>Ei investointeja</p> <p>Revitään työntekijöiden selkänahasta</p> <p>Ei kansainvälisyyttä</p> <p>Koulutusvienti on kasvatusteellisen vientiä</p>	<p>Korkeakoulujen rooli epäselvä</p> <p>Korkeakoulut eivät näe koulutusvientiä investointina</p> <p>Ei rahaa toteuttaa</p>	<p>Korkeakoulujen opetustarjonta, resurssit, rakenne, valmius ja henkilöstö</p>	<p>Korkeakoulujen rooli</p>
--	---	--	---	-----------------------------

<p><i>"miten jos meidän varhaiskasvatus ja peruskoulutus ja muut koulutuskenttä sieltä romahtaa niin miten sit näille käy. et kyllä se koulutuksen leikkaaminen huolettaa"</i></p> <p><i>" opetuksen henkilökunnan määrä ei lisääny, opetusmäärät työmäärät lisäänty jolloin heidän voimat ja toisaalta halukkuus tulla mukana koulutusvoienta projekteihin tulla mukaan pienenee"</i></p>	<p>Omaa koulutusta ei saa rapauttaa</p> <p>Peruskoulussa painetta ottaa ryhmiä vastaan</p> <p>Korkeakoulujen asema ottaa ryhmiä vastaan</p>	<p>Peruskoulujen tukala tilanne</p> <p>Korkeakouluopettajien kiinnostus koulutusviettiin vähenee</p>	<p>Koulutusleikkausten vaikutus perusopetuksen reunaehdoin</p>	<p>Koulutusleikkaukset</p>	SISÄISET HEIKKOUEDET
<p><i>"yhden luukunmalli vie terveen kilpailun pois, vie terveen kehityksen pois"</i></p> <p><i>"on vaikea nähdä että siinä olisi ratkaisu"</i></p> <p><i>"siitä yhdestä luukusta riittäisi niin paljon kaikille halukkaille toimioille jaettava"</i></p>	<p>Epäterveellinen markkinoiden jakaja</p> <p>Ei saa tulla ylhäältä käsin</p> <p>Suhteet korostuvat</p> <p>Promoamisen mielessä hyvä</p> <p>Lisää vain rakenteita</p> <p>Vaikea nähdä, että olisi ratkaisu</p>	<p>Yritysten oman toiminnan rappeuttaminen</p> <p>Epäselvyys periaatteen toiminnasta</p>	<p>Yhden luukunperiaate kestämätön</p>	<p>Yhden luukun - periaate</p>	

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka	SWOT
<p><i>"kysyntää on"</i></p> <p><i>"kohdemaassa toteutavalle opettajakoulutukselle, ehkä sitä on kaikista eniten"</i></p>	<p>Kysyntää maailmalla</p> <p>Maailmalla arvostetaan suomalaista osaamista</p> <p>Opettajan-koulutus kysytyin</p>	<p>Maailmalla kysyntää suomalaiselle osaamiselle koulutuksen kentällä</p> <p>Arvostetaan suomalaista toimintakulttuuria</p>	<p>Maailmalla kysyntää monenlaiselle suomalaiselle osaamiselle</p>	<p>Kysyntä</p>	ULKOISET MAHDOLLISUUDET
<p><i>"pedagogiset menetelmät toimii"</i></p> <p><i>"meillä meillä on todella paljon annettavaa"</i></p>	<p>Pedagogiset menetelmät toimivat kansainvälisessä kontekstissa</p> <p>Paljon annettavaa maailmalle</p>	<p>Onnistuneet koulutusohjelmat koulutusviennin kehityksen edistäjä</p>	<p>Suomalainen pedagogiikka toimii maailmalla, menestys tekijöitä syntyneet</p>	<p>Menestystekijät</p>	
<p><i>"uusi työmahdollisuus, mikä voisi toisaalta sitten poistaa työttömyyttä, ei välttämättä laajalla sektorilla mutta yks keino"</i></p>	<p>Uusi työmahdollisuus monelle osaajalle</p> <p>Työttömyyteen vaikutusta</p>	<p>Uusi toimiala, joka mahdollistaa uusien työpaikkojen syntyä</p>	<p>Lisää työpaikkoja</p>	<p>Työpaikat</p>	
<p><i>"viisasta on se että siellä on tiettyjä modulaarisia rakenteita et sulla on vaikka ohjelma, joka koostuu 20 palasta ja sä voit hyödyntää yhdistää niitä tiettyjä palasia"</i></p> <p><i>"kohdenata sitä sinne alueelle niin varmaan kun sen tuotteen saa kehitettyä niin varmasti sitä kysyntää sitten olis"</i></p>	<p>Tuotteiden räätälöinti kohdemaan mukaan onnistunutta</p> <p>Kohdenne-taan maan ja kulttuurin mukaan</p>	<p>Ymmärrys tuotekehittelyn tärkeydestä kulttuurin näkökulmasta</p>	<p>Räätälöinti kohdemaan mukaan</p>	<p>Tuotekehittely</p>	

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka	SWOT
<p><i>"kyllä sillä voi olla vaikutusta"</i></p> <p><i>"varmaan tulee jollain tavalla siellä näky-mään"</i></p>	<p>PISA:ssa putoaminen saattaa vaikuttaa kiinnostavuuteen</p>	<p>PiSA:n mahdollinen vaikutus</p>	<p>PISA:n merkitys</p>	<p>PISA</p>	ULKKOISET UHAT
<p><i>"mä en uskollaseen, että näitä kouluja pyöritettäis pelkästi ulkomaalaisin voimin. se ei oo kestävä"</i></p> <p><i>"johonkin toiseen kontekstiin sopivat, se vaatii niin kun erilaisen työn sinne alle"</i></p>	<p>Materiaalit pitää tehdä kontekstiin</p> <p>Onko taitoa Suomessa</p> <p>Skaalautuvuus heikkoa</p>	<p>Materiaalien kehitys yksin haastavaa</p>	<p>Sisältöjen modifiointi haastavaa</p>	<p>Tuotteiden modifiointi</p>	
<p><i>"kyllä mä uskon että se muuttuu jollakin kun siellä on se halu muuttaa sitä ja siellä on päättäjillä halu muuttaa sitä"</i></p> <p><i>"yrityksen arvomaailmassa oikeesti määritellään onko jotain rajottavia tekijöitä meidän arvomaailmassa jossa me ei haluta toimia"</i></p>	<p>Kulttuurilla iso merkitys</p> <p>Kulttuurin muuttaminen haaste</p>	<p>Kulttuurin ja muutoksen ymmärrys maan omassa kontekstissa</p>	<p>Kohdemaan heikko tuntemus</p>	<p>Muutos</p>	

<p><i>"mutta sitten kun olis pitänyt investoida ja lähteä rakentaa niin ei me saatu yhtään projektia maaliin"</i></p> <p><i>" siellähän talous nousee tosi ripeesti ja siellä keskiluokka kasvaa ja sielläkin aletaan miettiä näitä kasvatusasioita"</i></p> <p><i>" maariskit, alueriskit, turvallisuusriskit"</i></p>	<p>Maassa tulee olla vahva taloudellinen ja poliittinen vakaus</p> <p>Maariskit</p> <p>Alueriskit</p>	<p>Ymmärrys vientimaasta kokonaisuutena</p>	<p>Maiden poliittinen, taloudellinen ja turvallisuuden liittyvät tilanteet</p>	<p>Vientimaan vakaus</p>
<p><i>"me olaan oltu siinä imussa"</i></p> <p><i>" lähdetään tunnistamaan sieltä niitä markkinatarpeita"</i></p>	<p>Markkinaimu muuttumassa</p> <p>Asiakkaat haettava itse</p> <p>Tunnistaa kaikki mahdollisuudet mitä voi tarjota</p>	<p>Oikeanlainen markkinointi</p> <p>Ei luoteta vain hyvään imagoon</p>	<p>Markkinaimun heikkeneminen</p>	<p>Markkinaimu</p>
<p><i>"kun filosofiat on niin erilaisia"</i></p> <p><i>"Koulutuksen tulos niin kun viiden vuoden päästä. ja eriteleppä mikä oli sen suomalaisien opettajan vaikutus ja mikä oli sattumaa ja mikä oli lahjakkuutta"</i></p>	<p>Filosofia erilainen kuin vientimaassa</p> <p>Ostaja ei tiedä haluavansa</p> <p>Miten mitataan laatua</p>	<p>Ymmärrys suomalaisen koulutusfilosofian ainutlaatuisuudesta</p>	<p>Suomalaisen koulutusfilosofian kulmakivet vaikea viedä</p>	<p>Koulutusfilosofia</p>

ULKOISET UHAT

ULKOISET UHAT

<p><i>"koska ne volyymit on niin valtavia"</i></p> <p><i>"sitten loppuu kerta kaikkiaan volyyymi"</i></p>	<p>Parinkymmenen opettajan kouluttaminen ei muuta vielä mitään</p> <p>Volyymit liian isoja, esim. Kiinassa</p>	<p>Skaalautuvuus</p> <p>Kysyntään vastaaminen ei aina mahdollista</p>	<p>Pyydetävät volyymit liian suuria</p>	<p>Volyymit</p>	<p>ULKOISET UHAT</p>
---	--	---	---	-----------------	-----------------------------